

سیفاته دەروونیەکانی بانگخواز

منتدى إقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

نووسینی

عبدالله ناصح علوان

مامۆستای دیراساتی ئیسلامیی لە
زانکۆی مەلیك عەبدولعەزیز لە جەددە

وەرگێرانی

قاسم سەلام

سیفاته دەروونیەکانی بانگخواز

نووسینی

عبدالله ناصح علوان

مامۆستای دیراساتی ئیسلامیی لە زانکۆی مەلیك عەبدولعەزیز لە جەددە

وەرگێڕانی

قاسم سەلام

ئینستیتوتی بانگخوازان

پێشەكى وەرگێڕ

سوپاس‌و ستاييش بۆ خواى پەروەردگارو، دروودو صەلات‌و سەلام لەسەر گيانى پێغەمبەرى خۆشەويست صلى الله عليە وسلم..
بەندە وەك ئەندامێكى بەشى گەنجانى ئينستتيوتى بانگخوازان لە نووسيگەى هەولێر، بە ئەركى سەرشانى خۆمم زانى وەك يەكێ لە چالاكيەكانى بەشەكەمان هەڵسم بە وەرگێڕانى ئەو ناميلكەيە، كە پێم وايە لەگەڵ ئەوەى بابەتەكانى زۆر كورت‌و پوختن، بەلام سوودێكى زۆر دەگەيەنێ بە پشتيوانى خواى كاربەجێ، دەمەوێ ئەوە بڵێم: هەوڵم داوە زۆر پشت نەبەستم بە وەرگێڕانى دەقاو دەقى وشەكان، چونكە شارەزايانى زمان ئەوە دەزانن كە هەندێ جار بۆ وەرگێڕانى وشەيەكى عەرەبى ڕەنگە پێويستت بەدانانى دوو وشەى كوردى هەبێ لە شوێنيدا، بۆ ئەوەى بتوانى بەچاكى ئەو پەيامەى كە دانەرى كتێبەكە دەيەوێ بگەيەنرێ، ئەمە لەلايەك، لەلايەكى ديكەوە ڕەنگە هەندێ جار هەندێ شت پێويست بەوە نەكا دووبارە بكرێتەوە هەوڵم داوە ئەگەر لاشى نەبەم زۆر بە گوشراوى بيهێنم، بۆ كردنە كوردى ئايەتەكانيش پشتم بە (پوختەى تەفسيرى قورئان) بەستووە.
لە كۆتاييدا زۆر سوپاسى م. (سيروان كاكە أحمد) دەكەم بەرپرسى بەشى گەنجانى ئينستتيوتى بانگخوازان، كە هەميشە بۆ ئەم كارەو هەر كارێكى ديكەى دينيى‌و دونياييم پاڵپشتێكى بەهێزم بووە، وە دواى وەرگێڕان‌و ئامادەكردنيشى لەلايەن بەندە، لەگەڵ سەرقاڵى زۆريشى دووبارە زۆر بە وردى پێيدا چۆتەوە، هەم لە ڕووى

وەرگێڕانەوە، هەم لە ڕووی تایپ کردنـەوە، خـوای پـەروەردگار بـە باشـترین شـێوە پاداشتی بداتەوەو دەست بە تەمەنیەوە بگرێ.

داواکارم لە خوای بەخشەرو بەزەیی ئەم کارەو هەر کارێکی دیکـەم تـەنها بـۆ ئـەو بێ‌و، چاو لە هەڵەو کەمو کوڕیەکانم بپۆشێ‌و کارەکەم لـێ قبـووڵ بکـاتو بیکاتـە تێشووی دوای مردنم...

قاسم

٢٠١٦/١١/٥

هەولێر

پێشەکی دانەر

الحمد لله رب العالمين وافضل الصلاة واتم التسليم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وعلى دعاة الحق، وقادة الخير بإحسان إلى يوم الدين... وبعد.

ئەمە کتێبی پێنجەمە لە زنجیرە کتێبەکانی قوتابخانەی بانگخوازان: (مدرسة الدعاة)، لە ژێر ناوو نیشانی سیفاتە دەروونیەکانی بانگخواز، (صفات الداعية النفسية).

پێشکەشی ئێوەی دەکەم "برایانو خوشکانی بانگخواز" بەڵکو ببێتە گەیاندنی بانگەوازی ئیسلام، وە ببێتە هاندانێك لە هەڵگرتنی ئەو پەیامە خواییە بۆ هەموو دونیا، وە خوا لەگەڵ پارێزکارانو چاکەکاراندایە.

ڕێخۆشکردن

خوشكو برای بانگخواز! پاش ئەوەی ئەم بانگەوازە گەورەیی ئەم بانگەوازەت زانی بەسەر بانگەوازەکانی دیکە، وە پاش ئەوەی زانیت کە ئەم بانگەوازە پێویستە ڕابگەیەنرێ لە ژیانی ئینسان، وە پاش ئەوەی ڕێزو پێگەی بانگخوازت زانی لای خواو لای خەڵك، ئەمە وات لێ دەکات شتێکی دیکە بە پێویستتر نەزانی لەوەی کە زانیاریت هەبێ دەربارەی ئەو بنچینە دەروونیانەی کە پێویستە لە کەسی بانگخوازدا هەبن، بۆ پێگەیاندنو بنیاتنانی کەسی بانگخواز، وە بۆ ئامادەکردنی زانایان، بۆ ئەوەی پێی وەسف بکرێ، وە خۆی بە چاکترینی ئەو سیفاتە دەروونیانە برازێنێتەوە، بۆ ئەوەی بانگخوازی حەق بێو خەڵك لێی سوودمەند بن، وە خەڵکی بە ڕێنماییەکانی کاریگەر بن، وە بە دەوری گەورەی خۆی هەڵسێ کە بریتیە لە چاکسازیی و گۆڕانکاری، وە ڕزگارکردنو ڕێنمویی خەڵكو کۆمەڵگا.

بەڵام ئایا ئەو سیفەتە دەروونیانە چین کە هەرکاتێ بانگخوازان خۆیان پێ ڕازاندەوە ئەوە لە گۆڕەپانەکانی بانگخوازیو تێکۆشانو شەهید بوون هەرگیز سڵ نابنەوەو تووشی بێ تاقەتیو ڕەش بینی نابن؟!!

وای دەبینم کە ئەو بنچینانە لەسەر چەند بناغەیەك ڕێك دەخرێت:

ئیمان

بە دڵنیاییەوە ئەوە زانراوە کە هەرکاتێ ئیمـان بـە خـوای تـاكو تـەنها چـووە نـاو دەروونی ئینسان، وە لەگەڵ دڵدا تێکەڵ بوو دڵی ئینسانی پێ کرایەوە، ئەمە یەکەم چەکێکە کە کەسـی بـانگخواز خـۆی پـێ چـەکدار دەکـات بـۆ بەرەنگاربوونـەوەو ململانێ کردن لەگەڵ قۆناغەکانی ژیان بە خۆشیو ناخۆشیەکانیەوە، وە ئەم ئیمانـە یەکەم چەکێکە بەکاری دەهێنێ بۆ سەنگەر گرتن لە دژی فریودەرەکانی دنیا، جا چ ئەگەر هاتوو بانگخواز لە حاڵەتی ژێر دەستەیی دابوو، یاخود ئازاد بوو، لە هێـرش بردندا بێ، یاخود لە بەرگری، لە حاڵەتی سەرکەوتن دابێ یا لە تاقیکردنەوە دابـێ، بەبێ بوونی چەکی ئیمان هەموو چەکەکانی دی پـووچو بـە تـاڵن، وە هـەموو خـۆ ئامادەکردنەکانی دیکە بەتاڵن، وە هەموو زادو زەخیرەیەکی دیکـە پـووچو بەتاڵـە بەبێ بوونی ئیمان.

* **مەبەستمان لە ئیمان** ئەوەیـە: بـانگخواز لـە نـاخی خۆیـدا بـاوەڕی وابـێ کـە ئەجەلەکان بەدەستی خوان، وە ئەوەی تووشی دەبێ لەبـەر ئـەوە نییـە کـە هەڵـەی کردووە، وە ئەوەی هەڵەی لێ دەکات لەبـەر ئـەوە نییـە تووشـی بـووە، وە ئەگـەر هەموو ئوممەت کۆ ببنەوە بۆ ئەوەی سوودێکی پـێ بگەیـەنن نـاتوانن سـوودی پـێ بگەیەنن تەنها مەگەر بەو شتەی کە خوا بۆی نووسیوە، وە بـە پێچـەوانەوە ئەگـەر هەموو کۆببنەوە بۆ ئەوەی زەرەرێکی لێ بدەن ناتوانن ئـەو زەرەرەی پـێ بگەیـەنن تەنها بەو شتە نەبێ کە خوا بۆی نووسیوە.

وە پێویستە ئیماندار هەمیشە چاوی لەسەر ئەو ئایەتـە موبارەکـە بـێ کـە خـوای پـەروەردگار دەفـەرموێ: ﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٥١ ﴾ التوبـة. واتە: (ئەی موحەممەد صـلی

الله عليه وسلم) بلێ: هیچمان تووش نابێ بێجگە لەوەی کە خوا نووسیویەتی بۆمان، خوا پشتیوانی ئێمەیە، وە بڕواداران با تەنها پشت بەخوا ببەستن.

وە هەموو بەیانیانو ئێواران ئەمە بڵێتەوەو، بەبیری خۆی بێنێتەوە کە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ ... فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ ﴾ الأعراف. ئنجا کاتێك ماوەی مردن یان سزاکەیان هات ساتێك دوا ناکەون، وە پێشیش ناخرێن.

بەو باوەڕە، وە بەم هەستە، ئیماندار ڕزگاری دەبێ لە ترسو بیمو بێ جورئەتی، وە خۆی دەڕازێنێتەوە بە صەبر گرتنو ئازایەتیو دەست پێشخەری، لە قوڵایی دڵیەوە هاوار دەکات وەك ئەو هاوار کردنەی پێشەوا عەلی خوا لێی ڕازی بێ کاتێ کە سەنگەری لە دوژمنانی دەگرت دەیگوت:

أيٍّ يومي من الموت أفرّ ... يوم لا يَقدِر أم يوم قُدِر

يَوم لا يَقدِر لا أرهَبه ... ومنَ المقدور لا يَنجو الحَذَر

چ ڕۆژێکمە لە مردن هەڵبێم؟ ئەو ڕۆژەی قەدەر نەبووە، یاخود قەدەر بووە، ئەگەر قەدەر نەبووبێ (بمرم) هەڵنایەم، خۆ ئەگەر قەدەریش (قەدەری خوا نوسیبێتی بمرم) ئەوا ووریا بوونو ئاگا لە خۆبوون ڕزگارم ناکات (لە مردن).

* **هەروەها مەبەستمان لە ئیمان ئەوەیە:** ئیماندار لە ناخی دڵیەوە باوەڕی وابێ کە ڕزقو ڕۆزییەکان هەمووی بەدەست خوان، وە هەر شتێ کە خوا بیەوێ پێی بدا کەس ناتوانێ ئەو شتەی لێ قەدەغە بکات، وە هەر شتێکی خوا لێی بگرێتەوە لە توانای کەس نییە ئەو شتەی پێ ببەخشێ، وە ئەوەی بۆ تەقدیر کراوە کە دەبێ بیجوێ هەر دەیجوێ، وە هیچ نەفسێك نامرێ تاوەکو ئەو ڕزقو ڕۆزیو ئەجەلەی بۆی دیاری کراوە وەری نەگرێو بەسەری نەبا، وە پێویستە لەسەر ئیماندار کە

چاوەکانی لەسەر ئەو ئایەتە مویارەکە بێ کە دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾ ﴾ الإسراء، واتە: بەڕاستی پەروەردگارت ڕزق‌و ڕۆزی فراوان دەکات بۆ هەر کەسێ بیەوێ‌و، تەنگی دەکات لەسەر هەر کەسێ بیەوێ، بەڕاستی ئەو هەمیشەو ئاگاو بینایە بەبەندەکانی، وە شەوو ڕۆژ ئەو ئایەتە بلێتەوە کە دەفەرموێ: ﴿ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ ﴾الملك، واتە: ئایا ئەوە کێیە ئەو کەسەی کە ڕۆزیتان دەدات ئەگەر خوا ڕۆزی خۆیتان لێ بگرێتەوە، بەڵکو (بەئارەزوو) درێژەیاندا بە سەرکێشی‌و دوورکەوتنەوە لە (ڕێی ڕاست)، بەم باوەڕەو بەم هەستە ئیماندار ئازاد دەبێ لە زیادە سووربونی لەبەدەست هێنانی دونیا، وە لە زۆر خۆپچڕینەوەی بۆ داواکردنی دونیا، وە هەروەها ڕزگاری دەبێ لە قرچۆکیی‌و ڕەزیلی دەروونی‌و لە بەخیلی، بە پێچەوانەوە ئەو ئیمانە وای لێ دەکات خۆی برازێنێتەوە بە سەخاوەت‌و بەخشین‌و پێشخستنی براکەی بەسەر خۆی، بەڵکو سەعادەتی خۆی لەبوونی قەناعەت‌و بژێویەك دەبینێتەوە بەپێی پێویست، ئەگەر نەفسی ئینسان قەناعەتی بۆ درووست بوو ئەو کات بەکەم ڕازی دەبێ، وە شتێکی سەهل‌و ئاسان بەشی دەکات، ڕەحمەتی خوا لە پێشەوا شافیعی بێ کە دەڵێ:

النفس تجزع أن تكون فقيرة والفقر خير من غنى يطغيها

وغنى النفوس هو الكفاف فإن أبت فجميع ما في الأرض لا يكفيها

واتە: نەفس دەترسێ لەوەی هەژار بێ، وە هەژاری باشترە لە دەوڵەمەندیەك بەرەو لە خۆبایی بوونت بەرێ، دەوڵەمەندی نەفس لەوەدایە دەست هەڵگرێ، ئەگەر وای نەکرد، ئەوا هەرچی لە زەوی هەیە پێی بدرێ بەشی ناکاو ناڵێ با بەس بێ.

* وە هەروەها مەبەستمان لە ئیمان ئەوەیە: کە ئیماندار بە هەموو هەستو شعوری باوەڕی وابێ کە خوای کاربەجێ لەگەڵی دایە، دەیبینێ دەیبیستێ، وە زانایە بە نهێنیو ئاشکرای، وە زاناو شارەزایە بەو چاوانەی کە بە خیانەتەوە دەڕوانن‌و، وە بەو شتانەی لە دڵدا شاردراونەوە.

وە پێویستە لەسەر ئیماندار چاوی لەسەر ئەو ئایەتە بێ کە خوا سبحانە وتعالى دەفەرموێ: ﴿ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ﴾ المجادلة.

واتە: چپەی هیچ سێ کەسێك نیە کە خوا چوارەمیان نەبێ، وە چپەی هیچ پێنج کەسێك نیە کە ئەو شەشەمیان نەبێت، وە نەکەمتر لەو ژمارە نە زۆرتر نیە مەگەر خوایان لەگەڵدایە بە (زانیاریو ئاگاداری) لە هەر جێگایەکدا بن.

وە بەیانیانو ئێواران ئەو ئایەتە دووبارە بکاتەوەو بڵێ: ﴿ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ الأنعام.

واتە: وە کلیلی هەموو نهێنیەکان لای خوایە، کەس نایانزانێ بێجگە ئەو (خوا) وە خوا دەزانێ چی لە وشکانیو دەریادا هەیە، وە هەر گەڵایەك بکەوێتە خوارەوە خوا پێی دەزانێ، وە هەر دانەوێڵەیەك لە تاریکیەکانی زەویدا بێ، وە هەر تەڕو وشکێك هەبێت هەر هەموویان لە کتێبی پارێزراو (لوح المحفوظ) دان.

ئیماندار بەم باوەڕەو بەم هەستە لە گرێی نەفسو ئارەزوو ڕزگاری دەبێ، وە لە فێڵو تەڵەکەی شەیتانو نەفسی فەرمانکەر بە خراپە ڕزگاری دەبێ، وە لە فیتنەی ماڵو ئافرەت ڕزگاری دەبێ، وە دەڕازێتەوە بە هەست کردن بە چاودێری خوا

بەسەریەوە، وە بە نیازپاکی بۆی، وە بە پشت بەستنو داوای یارمەتی کردن لێی، وە ئەو جۆرە ئیمانە دەبێتە پاڵنەرێك بۆی کە بەو پەڕی دڵنیاییو بە هەند وەرگرتنو ڕێكو پێکی کردەوەکانی ئەنجام بدات.

بەڵکو وای لێدێ "کاتێ لەنێو خەڵکدا دەڕوات" کەسێکی دادگەرە، چاکەکارە، پارێزکارە، وەك ڕێحانێکی بۆن خۆشە، لە نێو کۆمەڵگادا لە دوورەوە بۆنی خۆشی دەکەنو بەپەنجە ئاماژەی بۆ دەکەن.

دەبێتە کەسێك کە ئەو پارچە شیعرە لە خۆیدا بەرجەستە دەکات کە دەڵێ:

إذا ما خلوْتَ، الدّهرَ، يوْماً، فلا تَقُلْ   خَلَوْتَ ولكِنْ قُلْ عَلَيَّ رَقِيبُ
ولاَ تحْسَبَنَّ اللهَ يغفِلُ مَـــا مضَى   وَلا أنَ مَـــا يخفَى عَلَيْـــهِ يغيب

واتە: ئەگەر ڕۆژێك تەنیا کەوتی نەڵێی: تەنیام، بەڵکو بڵێ چاودێرێك بەسەرمەوەیە، وا گومان مەبە خوا بێ ئاگایە لەوەی ڕابردووەو ڕووی داوە، هیچ شتێکی شاراوە لای ئەو پەنهان نیە.

پێویستە بانگخواز بەو مانا ئیمانییانە خۆی پێ بگەیەنێ، وە بەو مانا ئیمانییانە ڕووبەڕووی ململانێکانی ژیان ببێتەوە.

نیاز پاکیی (الإخلاص)

لە ڕاستیدا نیازپاکیی هێزێکی ئیمانییە، وە ململانێیەکی نەفسیە، "پاش بەردانو ڕاکێشان" خاوەنەکەی پاڵ پێوە دەنێ کە خۆی داماڵێنێ لە هەموو بەرژەوەندییەکی تاکە کەسیی، وە خۆی دەربێنێ لە نێو مەبەستە تاکە کەسیەکان، مەبەستی لە کارو کردەوە ئەنجامدان تەنها زاتی خوا بێ، بێ ئەوەی لە پاڵ ئەنجامدانی ئەم کردەوانە چاوەڕوانی سوپاسو پاداشت دانەوەیەك بێ لە غەیری خوا.

وە ئەگەر کەسی نیازپاك بەردەوام بێ لەسەر ئەم حالە لە تێکۆشانو سەربکەوێ بەسەر وەسوەسەکانی شەیتانو نەفسی فەرمانکەر بە خراپە، ئەوکاتە نیازپاکی لە هەموو کردەوەکانی دەبێتە ڕەوشتێكو عادەتێك، بەڵکو وای لێدێ بێ هیچ ماندووبوونو فشارێك هەرچی کردەوەیەك کە ئەنجامی دەدات بەتەنها بۆ خوای ئەنجام دەدا بەو پەڕی نیازپاکییەوە، (واتە: عادەتو دەقی پێوە دەگرێ).

وە هەر ئەو مانایە بۆ نیازپاکی مەبەستە لەم ئایەتە موبارەکانەی خوارەوە:

- ﴿ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُواْ ٱلزَّكَوٰةَۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلۡقَيِّمَةِ ٥ ﴾البینة.

واتە: (لەگەڵ ئەوەشدا) کە فەرمانیان پێ نەدرابوو مەگەر بەوەی کە پەرستشی خوا بکەن، بە دڵسۆزیو ملکەچیی، خۆیان بە دوور بگرن لە هەموو بیرو باوەڕێکی خوارو خێچ، وە نوێژ بکەنو زەکات بدەن، وە ئەمەیە ئایینی ڕاست.

- ﴿ فَمَن كَانَ يَرۡجُواْ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلۡيَعۡمَلۡ عَمَلٗا صَٰلِحٗا وَلَا يُشۡرِكۡ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدَۢا ١١٠ ﴾ الكهف.

واتە: جا هەر کەس بە تەمایە بە خزمەت پەروەردگاری بگات (لە قیامەتدا) ئەوە با کردەوەی چاك بکات، وە لە پەرستنی پەروەردگاریدا کەس نەکات بە هاوبەشی.

- ﴿ وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ٨ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا ٩ ﴾الإنسان.

واتە: وە خواردن بە هەتیوانو هەژارانو دیلان (بەند کراوان) دەدەن با حەزیشیان لێ بێ، (دەڵێن) ئێمە بەڕاستی خواردنتان دەدەینێ هەر لەبەر خوا، چاوەڕوانی ناکەین لە ئێوە نە پاداشتو نە سوپاس.

* وە هەر ئەو نیازپاکییە مەبەستە لەو فەرمایشتەدا کە پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم دەفەرموێ: {**إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ**} رواه أحمد برقم (١٦٨)، والبخاري برقم (١)، ومسلم برقم (١٩٠٧).

هەروەها پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم دەفەرموێ: {**إِنَّ اللَّهَ لا يَقْبَلُ مِنْ الْعَمَلِ إِلاَّ مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ**} أخرجه النسائي برقم (٣١٤٠) والطبراني برقم (٧٦٢٨) قال الحافظ في الفتح (٢٨/٦): إسناده جيد.

واتە: خوا کارو کردەوەیەك وەرناگرێ، مەگەر بۆ ئەو بە نیازپاکیی ئەنجام درابێ، وە لە پێناوی ئەو (خوا) ئەنجام درابێ.

وە کاتێ پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم موعاذ رضي الله عنه دەنێرێ بۆ یەمەن، موعاذ دەڵێ: ئەی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم ئامۆژگاریم بکە، پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم پێی دەفەرموێ: {**أَخْلِصْ دِينَكَ يَكْفِيكَ القليلُ من العمل**} أخرجه والحاكم برقم (٧٨٤٤).

واتە: لە دینداریدا نیازپاکبە، ئەنجامدانی کردەوەیەکی کەم بەستە، (واتە: ئەگەر کردەوەکانت بەتەنها بۆ خوا ئەنجامدا ئەوە ئەگەر کەمیش بن بەستە).

بەڵام حەقیقەتی کردەوەیەک بە نیازپاکییەوە چییە؟!

هەر کردەوەیەك بەندە ئەنجامی دەدا لە ژیانیدا، لای خوا وەرناگیرێ، وە بۆی تۆمـار ناکرێ لە تەرازوی چاکەکانی مەگەر ئەو دوو مەرجەی تێدابێ:

یەکەم: شەرع دانی پێدانابێ‌و (موافق)ی شەریعەت بێ.

دووەم: بەتەنها بۆ خوا ئەنجام درابێ.

ئەگەر کردەوە موافقی شەریعەت بێ، بەڵام بە نیازپاکییەوە بۆ خوا ئـەنجام نـەدرابێ وەرناگیرێ، وە ئەگەر بە نیازپاکییەوە بۆ خوا ئەنجام درابێ بەڵام موافقی شـەریعەت نەبێ، دیسان وەرناگیرێ، کەواتە: کردەوە وەرناگیرێ لای خوا مەگەر بۆ خـوا ئـەنجام درابێ بەو پەڕی نیاز پاکییەوە، وە موافقی شەریعەتیش بێ.

ئەو واتایە بۆ وەرگیرانی کردەوە لای خوای بـەرزو مـەزن زانایـانی پێشـی ڕوونیـان کردۆتەوە، وە بە قوتابیەکانیان ڕاگەیاندوە، وە نەوە دوای نەوە جیلی مسـوڵمانانیان لێ ئاگادار کردۆتەوە، بۆ ئەوەی هەر جیلێـك پـەروەردە بـێ لەسـەر شـوێنکەوتەی تەواوی شەریعەت‌و ڕاستگۆیی‌و نیازپاکیی لە ئەنجامدانی کردەوەکانیدا.

*** براو خوشکی بانگخواز گوێ لەو گفت‌و گۆیە بگرە لەگـەڵ یـەکێ لـە زانایانی پێشین:**

پرسـیار لـە (فضـیل بـن عیـاض) کـرا دەربـارەی مانـای چـاکترین کـردەوە لـەم فەرمایشـتەی خـوای پـەروەردگار کـە دەفـەرموێ: ﴿لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ [٢] الملك، گوتی: مەبەست لە (أَحْسَنُ عَمَلًا) چاکترین کـردەوە بریتیـە لـەو کردەوەی بەو پەڕی نیازپاکی‌و موافقی شەریعەتەوە ئەنجام دەدرێ.

وە فەرموی: ئیخلاص ئەوەیە بۆ خوا ئەنجام درابێ، وە (الصواب) ئەوەیە شەریعەت دانی پێدانابێ‌و بەگوێرەی شەریعەتی خوا بێ[١].

وە بانگخواز زۆر لە پێشترە لە کەسانی دیکە بزانێ کردەوەی باش‌و وەرگیراو لای خوا کامەیە.

براو خوشکی بانگخواز! ئەوەی لەسەرت پێویستە بەر لە هەموو شتێکی دیکە ئەوەیە سەیری ئەو کردەوانە بکەی کە ئەنجامیان دەدەی: ئایا بە گوێرەی شەریعەتی خوایە، دەچێتە ئەو چوار چێوەیەی کە خوای پەروەردگار بۆ بەندەکانی کێشاویەتی؟ وە ئایا بە نیازو مەبەستێکی پاك تەنها بۆ خوای بەرزو مەزن ئەنجامت داون؟ ئایا لە پاڵ ئەنجامدانی ئەو کردەوەیەت چاوەڕەوانی هیچ سوپاس‌و ستایشێك نەبووی لەلایەن کەسێکەوە؟ ئەگەر بەم شێوەیە ئەنجامیان دەدەی ئەوە داوا لە خوای پەروەردگار بکە ڕاگیراوت بکات، وە لە هەوڵدان بەردەوامبە بۆ زیاترو زیاتر، وە پلە پلە سەرکەوە بەرەو کامڵ بوون، بەڵام ئەگەر بە پێچەوانەت ئەنجام داوە ئەوە بگەڕێوە لای خوا، نیەت‌و مەبەستت ڕاست بکەوە، وە ئیخلاص‌و نیاز پاکیت بۆ خوا بسەلمێنە، وە بە هەموو توانایەکیشت هەوڵبدە ئەوانەی ئەنجامی دەدەی بە گوێرەی شەریعەتی خوا بێ، نەك کردەوانێك بن شەریعەتی خوا فەرمانی پێ نەکردبێ.

بانگخوازانی نیازپاك بەچی دەناسرێنەوە؟

کەمێك بەر لە ئێستا باسی ئەوەمان کرد کە هیچ کردەوەیەك وەرناگیرێ لای خوای باڵادەست مەگەر بە نیازێکی پاك بۆ خواو بەگوێرەی شەریعەت ئەنجام درابێ، بە

---

١) ئەم بەسەرهاتە لە کتێبی (مختصرة تکوین الشخصیة الإنسانیة) وەرگیراوە.

پشت بەستن بەمە بۆ وەرگیرانی کردەوەکان لای خوا پێویستە لەسەر بانگخوازان درك بەم ڕاستیانەی خوارەوە بکەن:

١)- مەبەستیان لە بانگخوازیەکەیان تەنها خوا بێ.

٢)- هەموو هەڵسانو دانیشتنو کردەوەو سلوکێکی کۆمەڵایەتیان بە گوێرەی شەریعەتی خوا بێ.

٣)- بەردەوام لێ پێچینەوە لە خۆیان بکەن، وە بە شێوەیەکی بەردەوام پرسیار لە خۆیان بکەن مەبەستیان چییە لە ڕاگەیاندنی ئەم بانگەوازە؟ وە مەبەستیان چییە لە بانگ کردنی خەڵك؟

٤)- سەیری کردەوەکانیان بکەن ئایا وەك ئەو قسانە وایە کە دەیکەن، یاخود وەك ئەو حاڵەیە کە تێیدان؟

٥)- وریابن لە فێڵو تەڵەکەی شەیتانو وەسوەسەی نەفسو هەواو ئارەزوو، وە وریاو ئاگاداربن لە فیتنەی بە خۆ سەرسام بوونو پێ هەڵخلیسکان بە هۆی ڕووپامایی (رِیاء)وە.

بە بۆچوونی من بانگخوازان ئەگەر دەرك بەو حەقیقەتانە بکەن، وە خۆیان بەو وەسفانەی سەرەوە برازێننەوە، ئەوە ڕاستگۆن لە گرتنەبەری ڕێگای ئیخلاص، وە بە ئیخلاصەوە ڕێ دەکەن لە ڕێگای بانگەواز، وە خوای کاربەجێش ئەوکاتە چاکسازی لە ئینسانەکان دەهێنێتە دی لەسەر دەستی ئەوان، وە گەلو میللەتانیان پێ هیدایەت دەدات، بەلکو خەڵکی پێیان کاریگەر دەبن، وە وەڵامی بانگەوازەکانیان دەدەنەوە، وە بە هەڵبژاردنو ئازادی خۆیان ڕێنمویی خوای پەروەردگار وەردەگرن بەو پەڕی ملکەچییەوە.

براو خوشکی بانگخواز!

بۆ ئەوەی شوێنەواری نیازپاکیت بۆ دەربکەوێ لە بانگەوازی کردن بۆ لای خوا، وە بۆ ئەوەی شوێنەواری کەسانی نیازپاکت بۆ دەرکەوێ لە کاریگەرییان بەسەر خەڵکی، گوێبگرە لەم بەسەرهاتە بۆت دەردەکەوێ نیازپاکی چ کاریگەرییەکی هەیە، وە بە پێچەوانەوە هەواو ئارەزووش چ بە ئینسان دەکات؟

یەکێ لە عابیدەکانی ئوممەتانی پێشتر زەمەنێکی زۆر خەریکی خواپەرستی بوو، کۆمەڵێ خەڵك هاتنە لای پێیان گوت: لە فلان شوێن قەومێك هەن دارێك دەپەرستن لە جیاتی خوا، بە بیستنی ئەمە زۆر تورە بوو، تەورەکەی هاوێشتە سەر ملی بۆ ئەوەی دارەکە ببڕێتەوە، ئیبلیس لەسەر شێوەی پیاوێکی پیر هاتە سەر رێگەکەی پێی گوت: بۆ کوێ دەچی رەحمەتی خوات لێبێ؟

گوتی: دەمەوێ ئەو دارە ببڕمەوە.

ئیبلیس گوتی: تۆ چ کارێکت بەم دارەیە، وازت لە خوا پەرستیەکەت هێناوەو خۆت سەرقاڵ کردووە بە غەیری پەرستنی خوا!

گوتی: ئەمەش بەشێکە لە خواپەرستییەکەم.

ئیبلیس گوتی: من ناهێڵم ئەو دارە ببڕیتەوە.

بوو بەشەڕیان زۆری نەخایاند کابرای عابید ئیبلیسی بە زەوی داداو لەسەر سنگی دانیشت.

ئیبلیس پێی گوت: وازم لێبێنەو بەرمدە با هەندێ قسە بکەین، ئەویش هەڵسایەوە.

ئیبلیس گوتی: ئەی كابرا خوا ئەمەی لەسەر تۆ پێویست نەكردووە خۆ تۆ ئەم دارەناپەرستی، چ پەیوەندیت بە خەڵكی دیكە هەیە دەیپەرستن یان نا، خوای پەروەردگار پێغەمبەرانی هەیە لە هەموو بەشەكانی ئەم زەویەدا، ئەگەر بیویستبا بۆی دەناردن‌و فەرمانی پێ دەكردن بیبڕنەوە!!.

كابرای عابید گوتی: هەردەبێ بیبڕمەوە.

دووبارە شەڕ لەن ێوانیان سەری هەڵدایەوە، كەوتنە ڕاكێش ڕاكێشی یەكدی، بۆ جاری دووەم كابرای عابید توانی زاڵ بێ، لەسەر سنگی دانیشت، كاتێ ئیبلیس بێ توانایی خۆی بینی ڕێگەی دیكەی گرتە بەر، زانی كە ئەو عابیدە هەتا بەم ئیخلاصەوە كارەكانی بكات هیچ هێزێك لەسەر زەوی ناتوانێ بەسەریدا زاڵ بێ، بۆیە پەنای بۆ ئەوەبرد نیەت‌و مەبەستی كابرای عابید بگۆڕێ، شتێكی تووش بكاو نیازو مەبەستەكەی بگۆڕێ بۆ غەیری خواو پاداشتی خوا.

گوتی: بۆ نایەی لەسەر شتێك پێك بێین كە سوودی زۆری بۆت هەیە؟

كابرای عابید گوتی: ئەو شتە چییە؟

ئیبلیس گوتی: تۆ بەرمدە تا پێت بڵێم، ئەویش بەریدا.

ئیبلیس گوتی: تۆ پیاوێكی كەم دەرامەتی هیچ شتێكی وات نییە، بووی بە بارگرانی بەسەر خەڵكی‌و ئەوان دەتژیەنن، وە لەوانەیە تۆش حەز بكەی فەزڵ‌و چاكەت هەبێ بەسەر برادەرانت، وە حەز دەكەی یارمەتی دراوسێكانت بدەی، وە برسیەكان تێر بكەی‌و وە بێنیاز بی لە خەڵكی؟

كابرای عابید گوتی: بەڵێ!!

ئیبلیس گوتی: واز لەم كارە بێنە، لەسەر من بێ هەموو شەوێك دوو دینار لەژێر سەرت دادەنێم، بەیانیان كە هەڵسای هەڵیگرەوە بۆ خۆت‌و خێزانت سوودی لێ

ببینە، وە خێریشی پێ بکە، ئەمە سوودی زۆرترە بۆ مسوڵمانان لـە بـڕینی دارێـك کە لە شوێنی خۆیدا شین بووە، بڕینی ئەو دارە هیچ زەرەرێك بە وانە ناگەیـەنێ کـە دەیپەرستن، وە هیچ سوودێکیشی بۆ برا ئیماندارەکانت نیە!!.

کابرای عابید هەندێك بیری کردەوە پاشان گوتی: ئەم پیاوە پیرە ڕاست دەکات، خـۆ من پێغەمبەر نیم لە ئەستۆی من بێ بڕینەوەی ئەم دارە، وە خۆ خوا فـەرمانی پـێ نەکردووم تا بیبڕم، تا ئەوەی ئەگەر نەیبڕم گوناهبار بم، ئەوەی ئەم پیاوە پـیرە پێـی گوتم سودی زۆر زیاترە، بۆیە دەستی خستە نێو دەستی ئەو پیـاوە پـیرەو پـەیمانیان بەست.

ئیبلیس پەیمانی پێدا کە وەفای بەو پەیمانە هەبێ، وە سوێندیشی بۆ خوارد.

کابرای عابید گەڕایەوە شوێنەکەی خۆی، شەوی کردەوە، بۆ بەیانی دوو دینارەکـەی بینی لای سەری، بۆ بەیانی بەهەمان شێوە، بەڵام بۆ ڕۆژی سێیەمو دواتـریش هـیچ شتێکی نەبینی!!

تووڕەبوو تەورەکەی خستە سەر شـانی، ڕۆیـی بـەرەو ئـەو شـوێنەی کـە دارەکـەی لێبوو، دووبارە ئیبلیس بەرەو ڕووی هات لەسەر شێوەی پیاوێکی پیر، پێـی گـوت: دەتەوێ بۆ کوێ بچی؟

گوتی: دەمەوێ ئەو دارە ببڕمەوە.

ئیبلیس گوتی: درۆت کرد! بەخوا تۆ توانای ئەنجامدانی ئەو کارەت نییە.

کابرای عـابید بۆی چوو بۆ ئەوەی وەکو جـاری یەکـەم بەزەویـدا بـدات، بـەڵام چـی بەسەرهات؟ ئیبلیس گرتیو بە زەویدادا وەك چۆلەکە کەوتە ژێر پێیەکانی ئیبلیس، ئیبلیس لەسەر سنگی دانیشت، پێی گوت: واز لەم کارە دەهێنی یان سەرت ببڕم؟

کابرای عابید سەیری کرد هێزی نیە خۆی ڕزگار بکا، گوتی: سەرکەوتی بەسەرمدا، هەواڵم پێ بدە چۆن جاری یەکەم من توانیم سەرکەوم بەسەرتدا، کەچی تۆ ئەمجارە سەرکەوتیت بەسەرمدا؟

ئیبلیس پێی گوت: چونکە تۆ جاری یەکەم تووڕە بوونەکەت لەبەر خوا بوو، نیەتو مەبەستت ئاخیرەت بوو، بە هێزی خوا سەرکەوتیت بەسەرمدا، بەڵام ئەوجارەیان توڕە بوونەکەت بۆ پارەو بۆ نەفسی خۆت بوو توانیم بەسەرتدا زاڵ بم)[٢].

هەر بە هۆی ئیخلاصەوە کاریگەریی بەدەست دێت، ڕێز بەدەست دێت، متمانە بە دەست دێت، با کەسی بانگخواز خۆی بە ئیخلاص برازێنێتەوە، وە دوور بکەوێتە لەو شوێنانەی پێی تێدا هەڵدەخلیسکێ‌و تووشی دەرچوون دەبێ.

وریابە لە فێڵی شەیتان، وە ڕیای نادیارو شاراوە، وە پەتەکانی ئارەزوو، وە وەسوەسەی نەفسی فەرمانکەر بە خراپە، ئەگەر دەتەوێ ئەم بانگەوازە بڵاو بێتەوە، وە عیززەت‌و شانازی بۆ ئیسلام بگەڕێتەوە، وە کیانێك بۆ ئەم ئوممەتە دروست بێ، ئەو کاتە ئیمانداران دڵخۆش دەبن بە سەرکەوتنی خوا.

---

٢) لە کتێبی (من صفات الداعیة)ی محمد الصباغ وەرگیراوە. ص ٤٥، ئەویش لە کتێبی (الإحیاء)ی خواستۆتەوە.

جورئەت

لە ڕاستیدا جورئەت ئەو هێزە دەروونیە چاکەیە کە بانگخوازی ئیماندار بە هۆی ئیمانی پتەوی بە خوای تاكو بێ هاوتا، وە بە هۆی ئەو حەقەی کە دەست لەملانێی بووە، وە بە هۆی ئەو ژیانە نەبڕاوەی دوای مردن کە یەقینی بۆ دروست بووە دەربارەی، وە بە هۆی ئەو قەدەرەی کە تەسلیمی بووە، وە بە هۆی ئەو بەرپرسیارێتیەی کە هەستی پێ دەکات، وە بە هۆی ئەو پەروەردە ئیسلامییەی کە پێی گۆشت کراوە، بۆی فەراهەم دەبێو بەدەستی دێنێ.

وە ئیماندار بە قەد ئیمانی بەو خوایەی کە هەرگیز ژێر ناکەوێ، وە بە قەد ئیمانی بەو حەقەی کە هەرگیز سەرشۆڕ نابێ، وە بە قەد ئیمانی بەو قەدەرەی کە هەرگیز ناگۆڕێ، وە بە قەد ئیمانی بەو بەرپرسیارێتیەی کە لەسەریەتی، بە گوێرەی پتەوی ئیمانی بەمانە هەمووی جورئەتو ئازایەتیو چاونەترسی بۆ پەیدادەبێ، وە زیاتر دەتوانێ بانگەوازی بۆ وشەی حەق بکاو لە لۆمەی لۆمەکاران نەترسێ.

* لێرەوەیە فەزڵی بوونی جورئەت لەسەر حەق لە گەورەترینی جیهادەکانە: وەك پێغەمبەری خوا دەفەرموێ: {**أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ**} أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُد برقم: (٤٣٤٤)، وَابْنُ مَاجَهْ برقم: (٤٠١١). واتە: باشترین جیهاد گوتنی وشەی حەقە بەرانبەر دەسەڵاتدارێکی ستەمکارو لادەر.

* ئا لێرەوە گەورەی شەهیدان (حەمزەی کوڕی عبدالمطلب)ە، وە کەسێکیش لە پێناوی ووشەی حەقدا شەهید دەبێ لە ڕیزی حەمزەیە خوا لێی ڕازی بێ، ئەوەتا پێغەمبەری خوا صَلَّى الله عليه وسلم دەفەرموێ: {**سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ حَمْزَةُ بن عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَرَجُلٌ قَامَ إِلَى إِمَامٍ جَائِرٍ، فَأَمَرَهُ وَنَهَاهُ، فَقَتَلَهُ**}، أَخْرَجَهُ

الحَاكِم برقم: (٤٨٨٤) وقال: صحيح الإسناد، والطبراني برقم: (٤٠٧٩)، وصحَّحهُ الألباني في (صَحِيح الْجَامِع) برقم: (٣٦٧٥)، و "الصَّحِيحَة" برقم: (٣٧٤).

واته: سەردارو گەورەی شەهیدا (حەمزەی کوڕی عبدالمطلب)ە، وە پیاوێکە لەبەدەم پێشەوایەکی ستەمکاردا هەڵدەستێتەوەو فەرمانو قەدەغەی خوای پێ ڕادەگەیەنێ ئەویش دەیکوژێ.

* بە هەمان شێوە دەبینین پێغەمبەری خوا صَلّى الله عليه وسلم پەیمانی لە هاوەڵان وەرگرت کە هەمیشە حەق بێژبن لە هەر شوێنێکدابن، وەك هاتووە لە عوبادەی کوڕی صامت دەڵێ: {بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ} رواه مسلم برقم: (١٠٧٩).

واته: بەیعەتماندا بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لەسەر گوێگرتنو گوێڕایەڵی، لە کاتی خۆشیو ناخۆشیدا، وە لەکاتی چوستو چالاکیو بێ هێزیدا، وە هەردەم ئەو بەسەر خۆماندا هەڵبژێرین، وە کێشەو مشتو مڕ لەگەڵ ئەو کەسەدا نەکەین کە لەسەرمانی دەکاتە فەرمانڕەوا، وە حەق بێژبین لە هەموو شوێنێکدا، وە لە گوتنی حەقیشدا لە لۆمەی لۆمەکاران نەترسین.

* هەر دەربارەی جورئەتو چاونەترسی کەسی بانگخواز، ئەوەتا خوای تەعالا ستایشی ئەو کەسانە دەکات کە پەیامەکەی خوا دەگەیەننو وە هەر لەو دەترسنو لە غەیری ئەو ناترسن، وەك دەفەرموێ: ﴿ ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَٰلَٰتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ ﴾الأحزاب.

واتە: کەسانێ کە پەیامەکەی خوا ڕادەگەیەنن وە لە (خوا) دەترسن‌و بێجگە لە خوا لەهیچ کەسی دیکە ناترسن خوا بەسسە بە چاودێر.

وە مێژووی بانگەوازو بانگخوازان پڕن لەو کەسانەی کە حەق بێژ بوون‌و لە لۆمەی لۆمەکاران نەترساون.

چەند نمونەیەکی زیندووی ئەو پیاوانەی کە حەق بێژ بوون‌و لە بەر خوا لە لۆمەی لۆمەکاران نەترساون.

بەلکو بانگخواوانمان بەو نموونانە کاریگەر بن‌و، دەست بە چاکترینی هەڵوێستەکانیان بگرین:

أ- لە هەڵوێستەکانی (عیززی کوڕی عەبدوسسەلام): جارێکیان لە دانیشتنێکدا کە پڕ بوون لە پیاوانی دەوڵەت بە سوڵتانی میصرِ (نجم الدین أیوب)ی گوت: ئەی ئەیوب! چ وەڵامی خوا دەدەیەوێ لە ڕۆژی دوایی ئەگەر پرسیارت لێ بکات: ئایا مولکی میسرم بە تۆ نەدا کەچی تۆ مەشروبت تێدا حەڵاڵ کردو ڕێگەت دا کڕین‌و فرۆشتنی پێ بکرێ؟

سوڵتان گوتی: ئایا ئەمەی تۆ دەیڵێی ڕووی داوە؟

گوتی: بەڵێ، فلانە شوێن کڕین‌و فرۆشتنی مەشروبی لێ دەکرێ، وە خراپەکاری لێ دەکرێ، تۆش لە خۆشی نیعمەتەکاندی ئەو مەملەکەتە پاڵ کەوتوی!!.

سوڵتان گوتی: ئەمە من نەمکردووە، ئەوەی تۆ دەیڵێی ئەو کاتەیە کە باوکم لەسەر حوکم بوو!

عیزز گوتی: واتە تۆ لەو کەسانەی کە دەڵێن: ﴿...إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ٢٣﴾الزخرف، واتە: بەڕاستی ئێمە باوو باپیرانی خۆمان

لەسەر ئایینێك بینیوە وە بەڕاستی ئێمە لەسەر ئایینی ئەوان دەڕۆین، ئەمەش وای لە سوڵتان کرد ئەو شوێنە قەدەغە بکاو دایبخات[٣].

ب- (ئەبو موسلیمی خەولانی) کاتێ دەچووە لای موعاویە، پێی دەگوت: سڵاوی خوات لێبێ ئەی بەکرێ گیراو، ئەوانەی دەوری هەوڵیان دەدا بە ئەبی موسلیم بڵێن: بڵێ: سڵاوی خوات لێبێ ئەی ئەمیر، بەڵام ئەبو موسلیم ئەم داوایەی ڕەت دەکردەوە، پاشان ڕووی لە موعاویە دەکردو دەیگوت: (تۆ بەکرێ گیراوی بۆ ئەم ئۆممەتە، پەروەردگارت بە کرێی گرتووی بۆ چاودێری ئەوان)[٤].

ج- کاتێ (عبدالرحمن ناصر) بەو پەڕی داهێنانەوە شاری زەهرائی لە وڵاتی ئەندەلوس بونیاد نا، ئەوەندە پارەی لێدا کە لەژمارە نەدەهات، ئەو پارە زۆرەو جوانکارییە لە درووست کردنی ئەو شارە لە هەموو شوێنێك دەنگی دایەوە، وە هەواڵەکە گەیشتە (منذر بن سعید) بە بیستنی هەواڵی بە فیڕۆدانی ماڵو مولکی گەل زۆر تووڕە بوو، بە ئامادەبوونی ناصرِ لەبەر دەم خەڵکدا چووە سەر مینبەری مزگەوت، ڕووب لۆمەو سەرکۆنەی کردە ناصر، پێی گوت: (پێم وانییە شەیتان خوا خەجاڵەتی بکات گەیشتبێتە ئاستی تۆ، وە ئەو ئیمکانیەتەی پێ نەدراوە کە بە تۆ دراوە، کەچی خوا هاوێشتیە ڕیزی کافران!!).

(عبدالرحمن ناصر) گرژ بوو لە کاتی بیستنی قسەکانی (منذر بن سعید)، یەکسەر قسەکانی پێ بڕیو گوتی: سەیر بکە تۆ دەزانی چی دەڵێی؟ چۆن خوای گەورە

---

٣) لە کتێبی (تربية الأولاد في الإسلام) ی دانەر وەرگیراوە ص ٣٧٨.

٤) لە کتێبی (تربية الأولاد في الإسلام)ی دانەر وەرگیراوە ص ٣٧٨.

دەمخاتە پێگەی کافران؟ (منذر بن سعید) گوتی: با، ئەدی ئەوە نیە خوا دەفەرموێ: ﴿ وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ٣٣ ﴾الزخرف، واتە: خۆ ئەگەر لەبەر ئەوە نەبووایە کە خەڵکی ببن بە ئوممەتی بێباوەڕ وامان دەکرد هەرکەس بێ باوەڕ بوایە بەخوای میهرەبان سەقفی خانووەکانیان لە زیو بووایە، هەروەها پلەکان کە پێیدا سەردەکەون (بۆمان دەکردن بە زیوو)، خەلیفە ڕووی خۆی وەرگێڕاو فرمێسکەکانی بە ڕیشیدا هاتنە خوارەوە لە ترسی خوای پاكو بێگەرد، پاشان ڕووی کردە قازی (منذر بن سعید)و پێی گوت: (خوای گەورە پاداشتت بداتەوە لە جیاتی مسوڵمانانو دینەکەی، خوا نموونەت زۆر بکات، سوێند بە خوا ئەوەی تۆ گوتت حەق بوو) لە دانیشتنەکە هەڵساو داوای لێخۆشبوونی لە خوا کرد، فەرمانی کرد قوببەکە هەڵبوەشێننەوەو لە خۆڵ دروستی بکەن[٥].

د- ئەبو حامیدی غەزالی لە (إحیاء)ەکەی خۆی ئەم بەسەرهاتە دەگێڕێتەوە: لە ئەصمەعیەوە دەڵێ: (عطاء بن أبي رباح) دەچێتە لای (عبدالملك بن مروان) ئەو کاتەی کە خەلیفە بوو، لەو وەرزی حەجدا، (عبدالملك) لەسەر ڕایەخەکەی خۆی لەگەڵ دەستو پێوەندەکانی دانیشتبوو، کاتێ چاوی بە (عطاء) کەوت لەبەری هەڵسایەوە، لەگەڵی دانیشت، پێی گوت: ئەی باوکی موحەممەد! چ پێداویستیەکت هەیە؟

(عطاء) گوتی: ئەی ئەمیری ئیمانداران لە خوا بترسە لەماڵی خواو لە حەرەمی پێغەمبەری خوا، لە خوا بترسە دەربارەی نەوەکانی موهاجیرینو ئەنصار، تۆ بە

---

٥) لە کتێبی (إلی ورثة الأنبیاء)ی دانەر ص ٤٤،٤٥.

هۆی ئەوانەوە لێرە دانیشتووی، تۆ بەرپرسیاری لە کاروباری مسـولّمانان، لـە خـوا بترسە دەربارەی ئەو کەسانەی لـەدەرگای تـۆدا وەسـتاون، بـیّ ئاگـا مەبـە لێیـان، دەرگای خۆتیان لەسەر دانەخەی!!

(عبـدالملك) گـوتی: باشـە وا دەکـەم، پاشـان (عطـاء) هەلّسـا بـۆ ئـەوەی بـڕوا، (عبدالملك) دەستی گرتو پێی گوت: تۆ ئەوەی داوات کرد بـۆ غـەیری خـۆت بـوو هەمووی جێبەجیّ دەکەین، بۆ خۆت چیت پێویستە بۆت بکەین؟

(عطاء) گوتی: مـن هـیچ پێویسـتیەکم بـە درووسـتکراوەکانی خـوا نیـە، پاشـان رۆیشت.

ئەوەی لەسەر بانگخوازانـە بریتیـە لـەوەی چـاو لـە پێشـینە چـاکەکان بکـەن لـە جورئەتو ئازایەتییان، بەڵکو خەڵکی بـەرەو بەدەسـتهێنانی بەرژەوەندییـە دیـنیو دنیاییەکانیان بچنو خراپەکاریەکان لە خۆیان دوور خەنـەوە، وە دەبـیّ بـانگخوازان کارلێك لەگەڵ کۆمەڵگاکانی خۆیان بکەن بۆ ڕاگەیاندنی وشەی حەق، بیّ ئەوەی لـە لۆمەی لۆمەکاران بترسـن، بـەڵکو بـانگخوازان بـەم سیفەتەیان ببنـە داینـەمۆی گۆڕانکاری بەدەوری سـەرەکی خۆیـان هەڵسـن لـە چاکسـازیو پاکسـازی کردنـی کۆمەڵگا، خوای کاربەجیّ لە دنیادا خێرو چـاکەیان دێنێتـە ڕیّ، وە لـە قیامـەتـدا پاداشتی زۆریان بۆ هەڵدەگریّ، وە بـۆ ئـەوەی لەسـەر دەسـتی ئـەوان عیـزەت بـۆ ئیسلامو شکۆ بۆ مسولّمانان بگەڕێننەوە، وە وەحدەت بۆ مسـولّمانان بگەڕێتـەوە، وە مەشخەڵی حاکمیەت بێتەوە دەست شەریعەتی خوای تاكو پاك، ئەمەش بۆ خوا کارێکی قورس نیەو هیچ شتێك خوا دەستەوستان ناکات.

پێویستە لەسەر بانگخواز جیاوازیی بکات لەنێوان جورئەتو ڕق هەڵسان

جورئەت شتێکەو ڕق هەڵسان شتێکی دیکەیە:

* جورئەت ئەوەیە: حەق بێژ بی، بۆ گوتنی حەقیش حیساب بۆ هیچ کەسێك نەکەی ئەگەر لەسەریشی تووشی میحنەت‌و ئێش‌و ئازاربی، ئەمەش نابێتە ڕێگر لەبەردەم کەسی بانگخواز لەگەڵ جورئەتەکەشیدا نەرم‌و نیان‌و دانا بیّ لەگەڵ ئەو کەسانەی کە ئامۆژگارییان دەکات.

بەڵکو بنچینەو بناغە لە بانگکردنی کەسی بانگ کراوو ئامۆژگاری کردنی کەسی ئامۆژگاری کراو نەرم‌و نیانی‌و بەزەیی‌و حیکمەت‌و ئامۆژگاری جوانە، وەك خوای کاربەجیّ دەفەرمویّ: ﴿ ٱدۡعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلۡحِكۡمَةِ وَٱلۡمَوۡعِظَةِ ٱلۡحَسَنَةِۖ وَجَٰدِلۡهُم بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُۚ... ١٢٥ ﴾النحل.

واتە: (خەڵکی) بانگ بکە بۆ ڕێبازی پەروەردگارت بە لێزانیی‌و دانایی‌و ئامۆژگاری چاك‌و شیرین وە لەگەڵیان بدویّ (موجادەلە بکە) بە چاکترین شێوە.

* بەڵام ڕق ئەستوور بوون ئەوەیە لەگەڵ ئەو کەسەی کە بانگی دەکەی بۆ ئیصلاح بە ووشکی‌و دڵ ڕەقی‌و توندییەوە لەگەڵی دەست پیّ بکەی، ئەم دەستپێکە خراپەش لای کەسی بانگکراو، یاخود ئامۆژگاری کراو پەرچە کردارێك دروست دەکات خۆی‌و بانگخوازەکە بەرەو چارەنووسێکی خراپ دەبات، بە تایبەت ئەگەر هاتوو ئەو کەسەی ئامۆژگاری دەکریّ خاوەنی پلەو پایەو هێزێك بیّ.

*** هەر بەم بۆنەیەوە پێم خۆشە ئەم بەسەرهاتەتان بۆ باس بکەم:**

واعیزێك (بانگخوازێك) دەچێتە لای ئەبو جەعفەری مەنصور زۆر بەڕق ئەستوریەوە لەگەڵی دەدویّ، ئەبو جەعفەر بە کابرای واعیز دەڵیّ: ئەی کابرا تۆزێك لەسەرخۆبە لەگەڵم، خوای پەروەردگار زۆر لە تۆ باشتری نارد بۆ لای کەسێکی زۆر لە من خراپتر، مووسای نارد بۆ لای فیرعەون کەچی پێی فەرموو: ﴿ فَقُولَا لَهُۥ قَوۡلٗا

لَّيِّنًا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ طه، واته: جا قسەی لەگەڵ بکەن بە نەرمو نیانی بەڵکو بیر بکاتەوە، یا بترسێ (لە سزای خوا)، پیاوە واعیزەکە یەکسەر تووشی خەجاڵەتی بوو، بیری کەوتەوە کە نە ئەو باشترە لە مووسا سەلامی خوای لێ بێ، نە ئەبو جەعفەریش خراپترە لە فیرعەون.

بەڵێ لە هەندێ کاتدا توندیو وشکی پێویستە بۆ کەسی بانگخواز وەك هەندێ لەو بەسەرهاتانەی کە پێشتر هێنامان بانگخوازان چۆن سوڵتانەکانیان ئامۆژگاری کردووە، بەڵام ئەم توندییە هەندێ جار هۆکارو پاساوی خۆی هەیە، هەروەك بینیمان لە هەڵوێستەکەی قازی (منذر بن سعد)، ئەو قازییە خراپیی بەکارهێنانی ماڵو موڵکی ئوممەتی روون کردەوە، کە لە شوێنی شایستەی خۆی خەرج ناکرێو بە فیڕۆ دەدرێ، هاوشێوەی ئەم خراپەکاریانە پێویست بەوە دەکات بانگخواز لە بەرانبەریدا حەزمی هەبێ، وە بابەتەکە بە ڕاشکاوی روون بکرێتەوە، بەڵکو کابرای ستەمکار دەست لە زوڵمەکەی هەڵگرێ، وە ئەوەی کە ماڵو موڵکی گشتی بە فیڕۆ دەدا دەست هەڵگرێ لە خواردنو بە فیڕۆدانی موڵکی ئوممەت، هەر ئەمە بوو وای لە (عبدالرحمن الناصر) کرد ئەو خشتە زێڕو زیوانەی بەکاری هێنابوو، بیگەڕێنێتەوە بۆ (بیت المال) ڕوونو ڕاشکاویی ئەم قازییە بەڕێزە وای لێکرد کارێکی لەم جۆرە ئەنجام بدات.

ئەوەی کە پێویستە بگوترێ پاش ئەمە:

جورئەت و چاونەترسی لەسەر حەق ڕەوشتێکی ستایش کراوە لە کەسی بانگخواز، بنچینەو بناغە ئەوەیە بانگخواز لەسەر خۆیی و نەرمو نیانی تێدابێ، بە تایبەت لەگەڵ ئەوانەی کە سەرەتان، تەنها مەگەر لە حاڵەتێك نەبێ کە زۆر پێویست بەوە بکات ڕاشکاوانە ڕەفتار بکەی، لەو حاڵەتەدا کێشە نییە ئەگەر ڕاشکاوو خاوەن حەزم بی، بەمەرجێك سنوور شکێنی تێدا نەکرێ، وە سنووری حیکمەت و دانایی تێدا نەبەزێنرێ، وە نەبێتە هۆی سەرهەڵدانی ئاژاوەو فیتنە.

ئارام گرتن

ئارام گرتن: بریتییه له هێزێكی دەروونی باشی كاریگەر... وا لەو كەسە دەكات كه خۆی بەم سیفەته ڕازاندۆتەوه بەرەنگاریی هەموو هۆكارەكانی بێهێزیی‌و تەمبەڵی‌و تەسلیم بوون ببێتەوه، وه خۆ ڕاگرتنی لەسەر شته فریودەرەكانی دنیاو فیتنەكانیدا، وه به هۆی ئەو ئارام گرتنەوه خۆی ڕادەگرێ‌و پێی هەڵناخلیسكێ بەرانبەر میحنەت‌و ناخۆشی‌و پێشهاتەكان.. تا ئەو كاتەی خوای پەروەردگار سەركەوتنی بۆ دەنێرێ، یان ئەوەتا بەم شێوەیه دەگاتەوه بە خوای گەورەو خوای گەورەش لەو كاتەدا لێی ڕازییه..

لەسەر بانگخواز پێویسته ئەو كاتەی پەیامەكانی دەگەیەنێ ئەم تاقیكردنەوانه لەبەر چاوی بگرێ:

* ئەو حیسابه بۆ خۆی بكات كه هەندێ كەس تۆمەتی دەخەنه پاڵ‌و بە درۆی دەخەنەوەو، وه به چەند قسەیەكی پڕو پوچ دەیانەوێ لە كەسایەتیەكەی كەم بكەنەوه.

* ئەو حیسابه بۆ خۆی بكات كه ڕۆژێك بەند دەكرێ‌و ئەشكەنجەو ئازاریش دەدرێ، وه هەموو كارێكی دوژمن كارانەی ماددی‌و بەدەنی لەبەر چاوی خۆی دابنێ كه ڕۆژێك دادێ ئەوانەی بەرانبەر دەكرێ.

* ئەوەش لەبەر چاوی خۆی دابنێ كه له وەزیفەكەی دەردەكرێ، وه لەوانەیه ماڵ‌و موڵكی دەستی بەسەردا بگیرێ، وه سەرچاوەی ڕزق‌و ڕۆزیی كه كارەكەیەتی لێی قەدەغه بكرێ.

* وه ئەو حیسابه بۆ خۆی بكات، ڕۆژێك شاربەدەر دەكرێ، وه له خێزان‌و دۆست‌و برادەرانی جیا دەكرێتەوه.

* ئەوە لەبەر چاوی خۆی دابنێ دەیانەوێ فریوی بدەن بە ماڵو وەزیفەو پۆستو پلەو پایە، وە لەوانەیە بیانەوێ فریوی بدەن بە هۆی ئافرەتو جنسەوە، وە ئەو فریودانەش زۆرجار پۆشاکی زەواجی دەخرێتە بەر.

* لەکۆتاییدا ئەو حیسابە بۆ خۆی بکات کە شەهید دەکرێ لە پێناوی خوای پەروەردگاردا، وە لە پێناوی بانگەوازی کردن بۆ دینی خوا.

ئەگەر بانگخواز ئەمانەی هەموو لەبەر چاوی خۆی دانا، ئەو کاتە تووش بوونی بە هەر یەکێك لەو تاقیکردنەوانەی سەرەوە نابێتە هۆی وازهێنانو سارد بوونەوەو ڕەش بینیو داڕوخان، چونکە هەر بۆخۆی سروشتی بانگخوازانی ڕاستگۆو زانایانی موخلیص وایە تووشی جۆرەها ئەزیەتو ئازار دەبن، ئەوەندەیان بەسسە سەرۆكو سەرقافڵەی بانگخوازان (موحەممەد صلی الله علیه وسلم)یان لەبەرچاو بێ چی بەسەرهاتووە لە پێناو گەیاندنی پەیامەکەی خوا، پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم لە هەموو سەردەمێكو لە هەموو شوێنێکدا چاوساغێکی عەمەلییە بۆ بانگخوازان، لە ئارامگرتنو خۆڕاگرییو تەحەممول کردنی ئێشو ئازار.

هاوبەشدانەرانی مەککە هەموو ڕێگەیەکی ئەزیەتو ئازاریان لەگەڵ پێغەمبەری خوادا صلی الله علیه وسلم تاقی کردەوە، بۆ ئەوەی ببنە بەربەست لەبەردەم بانگەوازەکەی، بەڵام ئەو تەسلیم تەبوو ملی بۆ نەدان.

ڕێگای فریودان بە ماڵو سەروەتو سامانو پلەو پایەیان لەگەڵی تاقی کردەوە، بەڵام تەسلیم نەبوو ملی بۆ نەدان.

ڕێگای فشار خستنەسەر لە ڕێگەی ژیانی خێزانییو کاریگەری عەشیرەتگەراییان لەگەڵیدا تاقی کردەوە، بەڵام دیسان ملکەچ نەبوو بۆیان.

وە ویستیان لە ڕێگەی قەدەغە کردنی هەموو سەرچاوەیەکی دابین کردنی بژێوی بـۆ خۆی‌و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون فشاری بخەنە سەر بەڵام هـەم دیسـان ملکـەچ نـەبوو بۆیان.

لە کۆتاییدا بڕیاریاندا تیرۆری بکەن، دیسان ملی بـۆ نـەدان‌و سـارد نەبوویـەوە لـە گەیاندنی پەیامی خوا.

پاش ئەوەش کە خوای پەروەردگار مۆڵەتی دا کۆچ بکات کەوتنە ململانـێ کردنـی بە جۆرەها شێوەو شێواز، بۆ ئەوەی شوێن کەوتوانی سارد بکەنەوە دیسـان ئەمـەش نەبووە هۆی ئەوەی لە کاری بانگخوازی بگەڕێتەوە دواوە، هەر بـە ئـارامی‌و وورەی بـەرزو جیهـادو تێکۆشـانەوە مایـەوە، بـەردەوام بـوو لەسـەر ڕێگـای گەیانـدی پەیامەکەی تا ئەو کاتەی خوای بەرزو مەزن سەرکەوتنی خـۆی بـۆ نـارد، خـەلکی پۆل پۆل دوای فەتحی مەککە هاتنە ناو ئیسلام.

ئەمەش بەچی هاتە دی؟ بەو صەبرو خۆڕاگرییە پۆڵایینەی پێغەمبەری خۆشەویست صلی الله علیه وسلم، وە بە فەزڵی ئەو قوربانی دان‌و جیهـاو تێکۆشـانە نەبڕاوەیـە، با بانگخوازان گەر دەیانەوێ ڕێزو بەرزیی ئەم ئوممەتە بگێڕنەوە، عیززەتـی ئیسـلام بگێڕنەوە، ببنە هێزو پشـتو پـەناو وەحـدەت بـۆ مسـوڵمانان چـاو لـە پێشـەوای بانگخوازان پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم بکـەن، ئـەوەتا خـوای کاربـەجێ پێمـــان دەفـــەرموێ: ﴿ لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ٢١ ﴾الأحزاب.

واتە: سوێند بە خوا بە ڕاستی لە پێغەمبـەری خوادا (صـلی الله علیـه وسـلم)، بـۆ ئێوە هەیە سەرمەشقی‌و پێشەوایەتی چاك، بۆ کەسێك بە هیوای خـواو (پاداشـتی) ڕۆژی دوایی بێ، وە زۆر یادی خوا دەکات.

پێویسته بانگخوازان له سوننەتی خوای پەروەردگار بگەن دەربارەی پێغەمبەران‌و پیاوچاکان‌و زاناو بانگخوازان!!

پێویسته له سوننەتی خوای پەروەردگار بگەن دەربارەی پێغەمبەران‌و پیاوچاکان‌و بانگخوازان که له کاری بانگخوازییاندا تووشی چیان هاتۆته پێش؟ جۆرەها ئێش‌و ئازارو تاقی کردنەوە، لەبەر ئەوەی ئەوان پێشەنگی گۆڕانکاریی ئەو واقیعە تاڵە بوونه که کۆمەڵگاکەیان تێیدا ژیاوە، ئەوان ڕووبەڕووی ستەمکارە ملهوڕەکانی سەردەمی خۆیان بوونەتەوە، وە ڕووبەڕووی میللەتانێك بوونەتەوە پەنهان‌و ئاشکرایان پیس‌و نەگریس بووە، به هیچ شێوەیەك سۆزو هەستو نەستیان بۆ ئیمانداران نەجوڵاوەو سکیان نەسوتاوە، ئەمەش شتێکی سرووشتیه له کاتێکدا تۆ له نێو کۆمەڵگایەکدا بژی که زۆربەی تووشی نەزانی‌و گومڕایی‌و شوێن کەوتنی ئارەزووەکانیان بووبن، ئەم تاقیکرنەوەو میحنەتو ئێش‌و ئازارەش خوای پەروەردگار له چەند شوێنێکدا به ڕوونی ئاماژەی پێکردوە:

- دەفەرموێ: ﴿ الٓمٓ ١ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتۡرَكُوٓاْ أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا وَهُمۡ لَا يُفۡتَنُونَ ٢ وَلَقَدۡ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ فَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٣ ﴾ العنكبوت. واته: (ئەلیف لام میم)، ئایا خەڵك وا دەزانن که وازیان لێ دەهێنرێ ئەگەر بڵێن بڕوامان هێناوە، ئیتر ئەوان تاقی ناکرێنەوە، سوێند به خوا بێگومان کەسانی پێش ئەوانمان تاقی کردەوە (ئەمانیش تاقی دەکەینەوە) ئنجا بێگومان خوا ئەو کەسانەی ڕاستیان کرد دیاری دەکات، درۆزنەکانیش دیاری دەکات، (دەناسرێن).

- هەروەها خوای بەرزو مەزن دەفەرموێ: ﴿ أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ ۗ أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ ﴾البقرة.

واتە: ئایا واتان زانیوە کە دەچنە بەهەشت کەچی هێشتا نەهاتوتە ڕێتان ئەوەی تووشی ئەوانە بوون کە لە پێش ئێوەدا تێپەڕین، کە (لە ڕێی خوادا) دووچاری سەختیو زەرەرو زیان بوون، وە زۆر بەتوندی تەکان دران، بە جۆرێك کە پێغەمبەری ئەوانەی بڕوایان هێنابوو لەگەڵیدا، دەیانگوت: سەرکەوتنی خوا کەی دێت؟ ئاگادار بن‌و دڵنیابن بەڕاستی سەرکەوتنی خوا نزیکە.

- هەروەها لەسەر زمانی لوقمانی حەکیم کاتێك کوڕەکەی ئامۆژگاری دەکات دەفەرموێ: ﴿ يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ ﴾لقمان.

واتە: ئەی کوڕە شیرینەکەم! نوێژ بەجێ بێنە، فەرمان بە چاکەو ڕێگری بکە لە خراپە، هۆگرو بە ئارام بە لەسەر هەر بەڵاو ناخۆشییەك کە تووشت دێ، بێگومان ئەوە لەو کارە گەورانەیە کە خوا پێویستی کردوە.

هەروەها پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم لە چەندەها شوێن ئاماژەی بەوە کردوە:

- {عَنْ سَعد بن أَبِي وقّاص قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلاءً؟ قَالَ: الأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ فَيُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَإِنْ كَانَ دِينُهُ صُلْبَاً اشْتَدَّ بَلاؤُهُ، وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ ابْتُلِيَ عَلَى حَسَبِ

دِينِهِ، فَمَا يَبْرَحُ الْبَلاءُ بِالْعَبْدِ حَتَّى يَتْرُكَهُ يَمْشِي عَلَى الأَرْضِ مَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ} أَخْرَجَهُ ابْنُ حِبَّان برقم (٢٩٢٠)، وَالحَاكِم برقم (١٢٠) وَقَالَ: صحيح على شرط الشيخين.

واتە: لە سەعدی کوڕی ئەبی وەققاصەوە خوا لێی ڕازی بێ دەڵێ: گوتم ئەی پێغەمبەری خوا! کام (چین) لە خەڵکی تووشی زۆرترین تاقیکردنەوەو بەلا دەبن؟ فەرمووی: پێغەمبەران، پاشان شوێنکەوتەی ئەوان‌و شوێنکەوتەی دوای ئەوانیش، پیاو بەگوێرەی دینەکەی تاقی دەکرێتەوە، ئەگەر دینەکەی بەرێکی‌و بەو پەڕی تۆکمەیی گرتبوو، بەلاو تاقیکردنەوەی قورستر دەبێ، ئەگەر هات‌و دینەکەشی بە تۆکمەیی نەگرتنبوو جێگیر نەبوو، بە گوێرەی ئەوەندە دینەی کە هەیەتی تاقی دەکرێتەوە، بەلاو تاقیکردنەوە واز لە بەندە ناهێنێ تا وای لێدەکات بەسەر زەویدا دەڕواو هیچ تاوانێکی پێوە نامێنێ.

- هەروەها دەفەرموێ: **{حُفَّتْ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ وَحُفَّتْ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ}** أَخْرَجَهُ مسلم برقم: (٢٨٢٢)، وَابْنُ حِبَّان برقم (٧١٦). واتە: بەهەشت دەورە دراوە بە ناخۆشییەکان، وە ئاگر (دۆزەخ)یش دەورە دراوە بە ئارەزووەکان.

- وە پێشەوا بوخاری لە صەحیحەکەی خۆیدا هێناویەتی: کاتێ مسوڵمانانی بێ دەسەڵاتی مەککە ئەزیەت‌و ئازاردانیان زیادی کرد لەسەر دەستی هاوبەشدانەرانی قورەیش هاتنە لای پێغەمبەری خوا لەو کاتەدا لە ژێر سێبەری کەعبەدا داتیشتبوو، پێیان گوت: ئایا داوای سەرکەوتنمان بۆ ناکەی، ئایا بۆ مان ناپاڕێیتەوە لە خوا؟ پێغەمبەری وا صلی الله علیه وسلم فەرمووی: **{قَدْ كَانَ مَنْ قَبْلَكُمْ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهَا فَيُجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نِصْفَيْنِ وَيُمْشَطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ**

مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَاللَّهِ لَيَتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ وَالذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ} أَخْرَجَهُ البُخَارِي: برقم (٦٩٤٣).

واتە: لە پێش ئێوەدا کەسانێك هەبوون زەویان بۆ هەڵدەکەنراو زیندەبەچاڵ دەکران، وە بە مشار لەسەریەوە دەکرا بە دوو پارچە، وە بە نووکی ئاسن گۆشتو ئێسکەکانی لێك جیا دەکرایەوە، ئەمانە هیچی نەدەبوونە هۆی ئەوەی لە دینەکەی پاشگەزی بکەنەوە، سوێند بەخوا! خوا دینەکەی خۆی تەواو دەکات تاوای لێدێت سواریی لە صەنعاوە بەرەو حەزرەمووت بەرێگادا دەڕوات جگە لە خواو، لە مێگەلە گورگ نەبێ بۆ مەڕەکانی لە هیچ شتێکی تر ناترسێ، بەڵام ئێوە پەلەتانە.

پێشینانی ئێمە لە هاوەڵانو شوێنکەوتووانیان کاتێ ئەم ئامۆژگارییە قورئانیانەو ئەو ڕێنماییانەی پێغەمبەری خوایان صلی الله علیه وسلم دەربارەی ئامادە کردنی ئیمانداران بۆ ڕۆژانی تاقیکردنەوەو بەڵاو میحنەت بیستو فێری بوونو زانیان، ئەوانیش خۆیان ئامادە کرد بۆ سەباتو ئارامیو قوربانیی دان..

خاوەن نەفسێکی پڕ لە ئیمان بوون کە ترس داینەگرێ لە ڕووداوەکانی شەوگار، وە دڵی خۆڕاگریشی نەلەرزێ لەبەردەم پێشهاتەکانی ڕۆژگار، بۆیە بینیمانن پاش ئەوەی لە پەیامی مسوڵمانێتیو بەرپرسیارێتی بانگخوازیو گرنگی تێکۆشان گەیشتن، دەرچوون بۆ مەیدانی بانگخوازی بێ ئەوەی گوێ بدەنە لەمپەرەکان، وە بێ ئەوەی سارد ببنەوە بە هۆی ئەو بەڵاو ناخۆشیانە هاتە بەردەمیان.

هەندێ نمونەی مێژوویی[٦]:

بۆ ئەوەی بانگخواز بەڕوونی بزانێ باپیرانی سەربەرزو بەشکۆمان لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم چ نارەحەتیو زەحمەتیەکیان تووش هاتووە لە پێناوی گەیاندنی پەیامی ئیسلامییو بانگەوازی خوایی، بەڵکو جیلی ئێمە بە تایبەت گەنجەکانمان ئەو ئارامییو صەبرەی ئەوان بکەینە پەیڕەوو مەنهەجی ژیانمان بە تایبەت لە بواری بانگخوازی، وە ڕێگەی ئەوان بگرینە بەر لە قوربانی دانو خۆڕاگری، بۆ ئەوەی هەر لە دونیا عیززەتو ڕێزو شکۆیان بۆ بگەڕێتەوە...

* **ئەمە بیلالە خوا لێی ڕازی بێ**: ئەو ئیمانداره ئارامگرەی لە پێناو بانگەوازی کردندا بە چەندەها شێوە ئازار درا، هەرچەندە زیاتر ئازارو ئەشکەنجەیان دەداو بەردی گەورەیان لەسەر سکی دادەنا لە نیوەڕۆی زۆر گەرمدا لەسەر زەوی زیاتر ئیمانی بەهێزتر دەبوو زیاتر جێگیر دەبوو لەسەر دینی خوای بەرز، لە ناخەوە دەیگوت: (أحدٌ، أحَد، فَرد الصَّمد)!!

* **ئەمە عەممارە خوا لێی ڕازی بێ**: دایکی ناووی سومەییەیەو باوکیشی یاسر خوا لێیان ڕازی بێ، ئارامیان لەسەر شتانێك گرت ئینسان ناتوانێ ئارامی لەسەر بگرێ، وە کاتێ بەنو مەخزوم بە ئیسلام بوونی ئەوانیان زانی توندرین سزاو ئازاریان دان، بۆ ئەوەی دووبارە کافر ببنەوە، لە بەتحا کە شوێنێکە لە شاری مەککە خێزانی یاسر چەند ڕۆژێکیان لە نێو ئەو ئازارو ئەشکەنجەیەدا بەسەر برد، پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم بەلایاندا تێپەڕی لەو کاتەی کە سزا دەدران،

---

٦) ئەم نمونانەمان لە کتێبەکەمان (إلى ورثة الأنبياء) هێناوە.

پێغەمبەری خوا سەیری ئاسمانی کردو بانگی کرد: {**اصْبِرُوا آلَ يَاسر فَإِنَّ مَوْعِدكُمُ الجَنَّة**} أَخْرَجَهُ الطبراني برقم: (٧٦٩)، قال الهيثمي: رجاله ثقات.
واتە: ئارام بگرن ئەی خاوو خێزانی یاسر چاو پێکەوتنی ئێوە لە بەهەشتە، ئەوانیش ئەو بانگ کردنەی پێغەمبەری خوایان صلى الله عليه وسلم بیست دەروونیان ئارام بۆوەو دڵیان سوکنایی بۆ هات، کاتێ ئەبو جەهل نەفرەتی خوای لێبێ هاتە لایان، سومەییەی خوا لێی ڕازی بێ شەهید کرد، بووە یەکەم شەهید لە ئیسلام، پاشان بە دوای ئەودا یاسریشی شەهید کرد، یاسریش بووە یەکەم شەهیدی پیاو لە ئیسلامدا، تەنها عەممار مایەوە، ئەو پەڕی ئەشکەنجەو ئازاریان پێ گەیاند ئەویش ئارامیی زۆری گرت تا وای لێهات ئەوەی لە توانای بوو ئارامی گرت، لە هۆش خۆی چوو، ئازارەکە بەشێوەیەك بوو ناچار بوو بە شێوەیەکی ڕواڵەتی وشەیەکی کوفر بڵێ بۆ ئەوەی وازی لێبێنن، بەڵام دڵی پاکی هەر بەو پەڕی ئیمانو یەقینەوە مایەوە، خوای پەروەردگاریش دەربارەی عەممار ئەو ئایەتەی دابەزاند کە دەفەرموێ: ﴿ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ ﴾ النحل. واتە: مەگەر کەسێك زۆری لێ کرابێت دڵیشی دامەزراو بێت بە باوەڕ.
* **ئەمەش موصعەبی کوڕی عومەیرە خوا لێی ڕازی بێ**: گەنجێك لەنێو نازو نیعمەتو خۆشیدا گەورە بووبوو، گوێ لە بەسەرهاتی مسوڵمان بوونی بگرە وەك (إبن سعد) لە (طبقات)ەکەیدا هێناویەتی: (موصعەب یەکێ بوو لەو گەنجانەی مەککە لەو پەڕی گەنجێتیو جوانیدا بوو، دایكو باوکی زۆر خۆشیان دەویست، دایکی سامانێکی زۆری هەبوو، باشترینو بە نرخترین پۆشاکی لەبەر کوڕەکەی دەکرد، وە موصعەب بۆنخۆشترین کەسی نێو مەککە بوو، نەعلی حەزرەمی لەپێ دەکرد، "دیارە ئەو کات ئەو جۆرە زۆر بە نرخ بووە"، پێغەمبەری خوا لە ماڵی

ئەرقەمدا بانگی کرد بۆ ئەوەی مسـولمان بـێ، موصـعەبیش هاتـە نێـو ئیسـلامو باوەڕی هێنا، هاتە دەرێ مسوێمان بوونەکەی خۆی شاردەوە، لـە ترسـی دایکـیو گەلەکەی، پاش ئەوەی ئاشکرا بـوو گرتیـانو بەنـدیان کـرد، هـەر بەبەنـد کـراوی مایەوە هەتا کۆچی حەبەشە، پاشان لەگەڵ مسـولمانان گەڕایەوە).

خەببابی کوڕی ئەرت دەڵێ: (ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا صلى الله عليـه وسـلم هیجرەتمان کرد، لە پێناوی خوادا، کارمان کەوتە سـەر خـوا، موصـعەب لـە ڕۆژی ئوحوددا شەهید کرا، هیچ قوماشێکی ئاوامان پێ نەبوو بتوانین کفنی پـێ بکـەین، قوماشێکی کەم نەبێ کاتێ سەرمان پێی دادەپۆشی پێیەکانی بەدیار دەکـەوتن، وە کاتێ پێیەکانمان دادەپۆشی سەری بە دیار دەکەوت، پێغەمبـەری خـوا صـلى اللـه عليه وسلم فەرمووی: (قوماشەکە لای سەری پێ داپۆشـنو پێیـەکانی بـە شـتێکی دیکە داپۆشن، پاشان بەدیاریەوە گریاو فەرمووی: (تۆم دەبینی لە مەککـە، کـەس هێندەی تۆ پۆشتەو بۆن خۆش نەبوو، کەچی ئێستا سەرت تۆزاوی بووە لە ژێـر ئـەم پارچە قوماشە بوردەیەدا، پاشان ئەو ئایەتەی بەسـەریەوە خوێنـد: ﴿ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُواْ مَا عَـٰهَدُواْ ٱللَّهَ عَلَيْـهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُواْ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ ﴾ الأحزاب.

واتە: لە ناو باوەڕداراندا پیاوانێك هەن ڕاستیان کرد لەو پەیمانەی کـە دابوویـان بـە خوا ئنجا هەندێکیان نەزرو بەڵێنی خۆی بەجێ هێنا، (شەهید بوو) هەندێکیشـیان چاوەڕوانن هیچ گۆڕانێکیشیان (لە بەڵێنی خۆیان)دا نەکردوە.

هیچ گومانی تێدا نییە ئەو ئارام گرتنە زۆرەی موصـعەب لـە پێغەمبـەری خـواوە صلى الله عليه وسلم فێری بووەو وەری گرتووە، چـونکە هـەر پێغەمبـەری خوایـان صلى الله عليه وسلم کردبووە چاوساغو پێشەوای خۆیان.

* شوێنکەوتوانی ئەوانیش هەر لەسەر ڕێگای ئەوان ڕۆیشتوونو، ئەم کاروانە هەر بەردەوامە، هەتا سەردەمی ئێستامانو پاشی ئێمەش هەر بەردەوام دەبێ، وەکو پێشەوا ئەحمەدو، ئیبن تەیمیەوە، مونزیری کوڕی سەعیدو، سەعیدی کوڕی موسەییبو، والی کوڕی تاووسو، حەسەن بەننا، سەیید قوتبو، شێخ مەروان حەدیدو، شێخ عەبدولعەزیز بەدریو، سەدانو هەزارانی دیکەش، دەتوانی دەیان نموونە لە صەبرو خۆڕاگری ئەو پیاوانە بهێنیتەوە، ڕەحمەتی خوایان لێبێ، خوای پەروەردگار پلەو پایەیان بەرز بکاتەوە.

ئەوەی لە پێشەوە باسمان کرد بە کورتیی:

ئەوانەی خەریکی کاری بانگخوازین، لەسەر ڕێگەی هیدایەتو گۆڕانکاریی ڕێ دەکەن، هیچ گومانی تێدا نیە دەبێ تووشی زەحمەتیو مەینەتو ناخۆشیی ببن، دەبێ ململانێ لەگەڵ خۆشیو ناخۆشیەکانی ژیان بکەن، ئەو کەسە بەهەڵەدا چووە کە وابزانێ ڕێگای دەعوە فەرش کراوە بە گوڵو ڕەیحان، بەڵکو بانگخواز لەسەریەتی بزانێ ئەم ڕێگای بانگەوازە بە بەردی گەورەو ڕەق فەرش کراوە، وە بە دڕکو داڵی وشکو ئازارگەیەنەر داپۆشراوە، ئەگەر خۆی لەسەر ئارام گرتنو تەحەمول کردن ڕانەهێنێ ئەوە لە یەکەم تاقیکردنەوەدا دەکەوێو بەجێ دەمێنێ، ناتوانێ بەردەوام بێ.

(أبو طیب المتنبي) گوتوویەتی:

ذَرِيني أَنَلْ ما لا يُنَالُ مِنَ العُلَى فصَعْبُ العلى في الصّعب وَالسهلُ في السهلِ

واتە: لێم گەڕێ با بگەم بەو بەرزییەی کە پێی ناگەیشترێ، گەیشتن بەبەرزیی لە ناخۆشییدایە، وە گەیشتن بە سادەیی و حەز نەکردن بە بەرزیی ئەوە هەر لە سادەیی و ئاسانی دایەوە ئەمەیان بە ئاسانی دەست دەکەوێ.

هەروەها خاوەنی ئەم دێڕەش زۆر ڕاستی گوتووە:

وإذا كانتِ النُّفُوس كباراً تعِبَت في مُرادها الأجسامُ.

واتە: ئەگەر نەفس بیەوێ بەرزو گەورە بێ، بۆ گەیشتن بەو ئامانجە لاشە ماندوو بێ.

گەشبینیی

گەشبینیی هێزێکی باشی دەروونـی کاریگـەرە، خاوەنەکـەی زەردەخەنـەو هیـواوە دەڕوانێتە بەیانی، بۆ گەیشـتن بـەو مەبەسـتەش کـە داوای دەکـات بـە گیـانێکی قیادیی‌و ئازایەتییەوە ڕێ دەکا، بەهۆی ئـەو گەشـبینیەوە خـۆی لـە بـێ ئومێـدی دەپارێزێ.

ئەوە ڕاستە کە وڵاتانی ڕۆژئاوا بە تایبەت ئەمریکا، ئیسـڕائیلیان دروسـت کـردوە، ئەوەش ڕاسـتە کـە داگیرکـەر هۆکـارو فاکتـەری بـە هێـزی خـۆی هەیـە بـۆ دوور خستنەوەی مسوڵمانان لە ئیسلام‌و هاندانیان بۆ چـوونە نێـو ئیلحـادو لایەنـە بـێ دینەکان، ئەوەش ڕاستە کە شیوعیەتی جیهانی پلانی هەیە بۆ بـە ئیلحـاد بردنـی مسوڵمانان‌و درووست کردنی گومان لە دڵیاندا، بۆ تێکـدانی عەقیـدەیان، ئـەوەش ڕاستە کە یەهودیی جیهانی پلان‌و شێوەو شێوازی جۆراو جۆریان هەیـە بـۆ لـە نـاو بردنـی هـەموو دینێکـی دیکـەی غـەیری خۆیـان، وە کـۆنترۆڵ کردنـی جیهـانی ئیسلامییی، وە ڕاستیشە کە زۆربەی وولاتان لە ڕۆژهەڵات‌و ڕۆژئـاوا بـەردەوام لـە هەوڵی بە هێز کردنی ئیسڕائیل دان، وە سوورن لەسـەر بـوونی ئیسـڕائیل لـە بـەر چەند مەبەستێکی سیاسی خۆیان، وە لەبـەر چـەند ئامـانجێکی ئـابوری، وە چـەند بەرژەوەندییەکی زاتی، وە بەڵێ ڕاستیشە کە پیلان‌و ئـاژاوەگێڕی لەسـەر ئیسـلام‌و مسوڵمانان گەیشتۆتە چڵەپۆپە، بەڵام پێویستە ئەمە وا لە بانگخواز نەکات تووشی بێ ئومێدی‌و ڕەش بینی بێ لە بونیات نـانی عیـززەت‌و سـەربەرزی، وە نـابێ بـێ ئومێدی بەسەریدا زاڵ بـێ لـە جێبـەجێ کردنـی ئامانجـەکانی بـۆ بـەدی هێنـانی سەرکەوتن.

بانگخوازی ڕێگەی خوا، زۆر لە پێشترە بەوەی خۆی بە سیفەتی ئومێدو هیواوە برازێنێتەوە بۆ سەرخستنی دەعوەکەی، وە ئەو لە هەموو کەس شایستەترە وەسف بکرێ بە کەسێکی گەشبینو بەرچاو ڕوون بۆ بەهێز کردنی دینی خوا، لەبەرچی؟

- لەبەر ئەوەی قورئان بێ ئومێدیو ڕەش بینی حەرام کردوە، وە سەرزەنشتی کەسانی بێ ئومێدو ڕوشبینی کردوە.

- وە مێژوو بەڵگەی ئەوە دەدەنە دەست کە میللەتان ڕاپەڕیون دژی ئەوەی کە هاتۆتە سەریانو بێ ئومێد نەبوونەو دەستە پاچە سەیری بکەن.

- وە لەبەر ئەوەی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم مژدەی بە ئۆمەتی ئیسلام داوە بە وەی کە دەبنە ئۆمەتێکی عەزیزو خاوەن کیان.

*** هەرچی قورئانی پیرۆزە ڕەش بینیو بێ ئومێدی حەرام کردوە:**

لەو ئایەتانەی کە بە ڕوونی ئەمەمان پێ دەڵێن:

- خوای پەروەردگار بێ ئومێدییو ڕەش بینی کردۆتە نزیکی کوفر وەك دەفەرمووێ: ﴿ ... وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾ ﴾یوسف.

واتە: وە نائومێدیش مەبن لە میهرەبانییو بەزەیی خوا بە ڕاستی نائومێد نابێ لە ڕەحمو میهرەبانی خوا جگە لەوانەی کە بێ باوەڕن.

- لە ئایەتێکی دیکەدا یەئسو ڕەشبینی کردۆتە قەرینەی گومڕاییو سەرلێشێوان، وەك دەفەرموێ: ﴿ ..وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾ ﴾ الحجر.

واتە: جا کێ لە میهرەبانیی پەروەردگاری نائومێد دەبێ مەگەر گومڕایان؟

- لەو ئایەتێکی دیکەدا مرۆڤ ئاگادار دەکاتەوە لە ڕەشبینی، وەك دەفەرموێ:

﴿ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُواْ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ ﴾الروم.

واتە: وە کاتێك ڕەحمەتو چاکەیەك بە خەڵك بدەین پێی دڵخۆش دەبن، وە ئەگەر زیانێکیان تووش بێ بە هۆی کردەوەی خراپیانەوە، کوتو پڕ بێ هیوا دەبن لە (بەزەیی خوا).

لەو دەقە قورئانیانەی سەرەوە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێ: ڕەشبینی لە دینی خوا حەرامەو درووست نیە، چونکە ڕەشبینی پیاو دەکوژێ، وە ئازاکان ژێر دەخات، وەك بوومەلەرزە وایە بۆ میللەتان، هیواو ئاواتەکان تێكو پێك دەشکێنێ، لەسەر بانگخواز پێویستە وریا بێ لەو بۆچوونو قسە نەشیاوەی کە دەڵێ: (هەموو شتێك کۆتایی هاتو نەمانتوانی)، یاخود دەڵێ: (دەست بە دەرگاکەی خۆتەوە بگرە، لە بانگخوازیو تێکۆشاندا هیچ سوودێك نیە)، یاخود ئەو قسەیەی کە باوە لەنێو خەڵکیو دەڵێ: (خۆتو کردەوەی خۆت، خەڵك چی دەکات با بۆخۆی بیکات وازیان لێ بێنە).

قورئان ناوی لەم جۆرە کەسانە ناوە ناکامو بە زەویوە نووساو، وەك دەفەرموێ:

﴿ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُواْ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ ﴾الأحزاب.

واتــە: بێگومــان خــوا بــەو کەســانەتان دەزانــێ کــە ســاردکەرەوەو گەڕێنــەرەوەی (مسـولّمانانن لە جیهاد)، کە بە برادەرەکانیان دەڵێن: وەرن بۆ لای ئێمــە (و خۆیــان دەدزییەوە لە جیهاد) ئەوانە نایەن بۆ جەنگو غەزا زۆر بە کەمی نەبێ، لە ئاسـتی ئێوەدا (مسـولّمانان) چرووکن، ئنجا کـاتێ (بـەهۆی جەنگـەوە) تـرس‌و بـیم پەیـدا دەبێ، دەیانبینی بەجۆرێك سەیرت دەکەن (لە ترسی جەنگ) چاویان بەم لاو ئـەلادا دەسوورێ، بەوێنــەی کەســێ لەســەرەمەرگدا بێهۆشـیی بەسـەردابێ، بــەڵام کــاتێ ترســەکە ڕۆیشــتو نــەما بــە زمــانی تیــژ زمانتــان لــێ درێــژ دەکــەن، (وە داوای غەنیمەتتان لێ دەکەن) کەچی چرووك‌و ڕژدن لەسەر مـاڵو غەنیمـەت، ئـا ئەوانـە باوەڕیان نەهێنابوو، بۆیە خوا کردەوەیانی پوچەڵ کردەوە، وە ئەمە بـەلای (خـواوە) کارێکی ئاسانە.

ئەو کۆمەڵە ڕەش بینیو بێ ئومێدە کاتێ ئـەم ڕووە بێئومێـدو ڕەشـبینە بونیـات دەنێن، بەر لە هەموو کەسێکی دیکە بەڵگەیە لەسەر بەهیلاك چوونی خـۆی، نـەك بەهیلاك چوونی مسولّمانان، پێغەمبەری خوا صـلى الله عليــه وسـلم دەفـەرموێ: {إِذَا قَالَ الرَّجُلُ هَلَكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ} أَخْرَجَهُ مُسْلِم برقم (٢٦٢٣).

واتە: ئەگەر پیاوێك گوتی: خەڵکی هەموو بە هیلاك چوون، خۆی لە لـە هــەموویان زیاتر بەهیلاك چووە.

ئەوەی جێگەی سەرسوڕمانە ئەوەیە کۆمەڵێك لـەو کەســە بــێ هێــزو لاوازانــە کــە خۆیان داوەتە پاڵ زانست‌و زانایان داوای دوور بوون لە خـەڵکی دەکـەن داوای دوورە پەرێزی دەکەن، وە پێیان باشە لە ماڵەکەی خۆتدا بیت‌و تەنها ئاگاداری خۆت بـی، پێیان وایە هیچ ڕێگایـەك نییــە بــۆ چاکســازی‌و پاکســازی کردنــی کۆمــەڵگا، وە ناتوانرێ گەورەیی‌و ڕێز بۆ ئەو ئوممەتە بگەڕێتەوە، وە هیچ ئومێــدو هیوایــەك نیــە،

ئێستا کاتی ئەوەیە کە مسوڵمان خۆیو چەند پاروو نانێکو پێویستیەك پەنا بۆ چۆڵەوانییو ئەشکەوتو ناو چیاکان ببات بەو دینداریەی هەیەتی سەری خۆی هەڵبگرێ، تاوەکو مردن دەیگاتێ!!

ڕاستە کە پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم دەفەرموێ: **{يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ خَيْرَ مَالِ الْمُسْلِمِ غَنَمٌ يَتْبَعُ بِهَا شَعَفَ الْجِبَالِ وَمَوَاقِعَ الْقَطْرِ يَفِرُّ بِدِينِهِ مِنْ الْفِتَنِ}** أخرجه البخاري برقم: (٧٠٨٨).

واتە: هێندەی نەماوە باشترین ماڵی مسوڵمان چەند سەر ئاژەڵێك بێو لەدوایانەوە بەرەو قەدپاڵی چیاکانو لەوەڕگاکان بچێو خۆیو دینەکەی هەڵبێ لەبەر فیتنە (فیتنەی ئەو ڕۆژگارەی کە تێیدا دەژی). بەڵام زانایانی شیکەرەوەی فەرموودە گوتوویانە ئەمە بۆ کەسێکە بکەوێتە حاڵەتێکەوە فیتنەکە بە شێوەیەك بێ مەترسی هەڵگەڕانەوە (ڕیددە)ی لێ بکرێ[٧].

---

٧) هەموو ئەو فەرموودانەی باسی دوورە پەرێزی (العزلة) دەکەن، مەحموولن لەسەر ئەوەی ئەو کەسە تووشی فیتنە بێ لە دینەکەیو مەترسی هەڵگەڕانەوە بکات، وە کەسی تووش بوو بە فیتنە هیچ هۆکارێکی چاکسازی پێ نەمابێ، وە نەتوانێ هیچ گۆڕانکارییەك بکا، ئەم دیاردەیەش لە نیشانەکانی ڕۆژی دواییە، چونکە قیامەت کاتێك دێ کەسێ لەسەر زەوی نەمابێ بڵێ: (الله، الله)، بەڵکو قیامەت لەسەر کەسانێ هەڵدەستێ کە پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم ناوی لەو کەسە ناوە: (لکع بن لکع) واتە: بێ نرخی کوڕی بێ نرخ، هەروەك لە فەرموودەدا هاتوە.

بەڵام هەرچی ئیمەین مادام لە خاکێکدا دەژیـن خەڵکەکـەی مسـوڵمانەو درووشمـە دینیەکانی خوا بەرز ڕادەگرنو جیّ بەجیّی دەکەن، ئەحکامەکانی ئیسلام جیّبـەجیّ دەکەن، وە مادام دەرفەتێك هەیە بۆ یارمەتی دانی یەکتر، کەواتە درووسـت نییـەو حەرامە مسولّمان خۆی دوورە پەرێز بکات، چونکە ئەوەی کە پێویسـتە بـۆ ئـەوەی واجبێکی پیّ تـەواو بـیّ، ئـەویش دەبێتـە واجـب، لەبـەر ئـەوە پێویسـتە لەسـەر مسولّمان تێکڕایان حوکمی خوا لەسەر زەوی بەرپا بکەن، وە پابەندبن بـە کۆمـەڵی مسولّمان، لەسەر ڕێگای تێکۆشانو خۆماندوو کردن بەرەو پـێش بـڕۆن بـەو پـەڕی متمانە بەخۆبوونو گەشبینیەوە.

* مێژوو بەڵگەی زۆری تێدایە لەسەر ڕاپەڕینی ئۆممەتان سەرەڕای تووش بوونیان بەزەلیلیو بیّ هێزبوونیان:

ئەمە کۆمەڵێك بەڵگەی مێژوویین[٨]:

أ- پـاش ئـەوەی پێشـەوا ئـەبو بـەکر خـوا لێـی ڕازی بـیّ جێنشـینیی وەرگـرت، بارودۆخەکە لەو پەڕی ناخۆشیو نالەباریی دابوو، دووڕووان بـە شـێوەیەکی بەرچـاو ڕۆڵیان دەرکەوت، ئەوەی هەڵگەڕایەوە هەڵگەڕایەوە لە لادێنشـینە عەرەبـەکان، وە خەڵکانێك پەیدا بوون بانگەشەی پێغەمبەرایەتییان دەکرد، وە خـەڵکانێکی دیکـە پەیدا بوون ڕەتیان کردەوە زەکاتی ماڵی خوا بدەن، جومعە لـە هـیچ شـارێك نـەما غەیری شارەکانی مەککەو مەدینە، مسولّمانان وایان لێهات وەك (عـوڕوەی کـوڕی زوبەیر) خوا لێی ڕازی بیّ دەڵیّ: (مسـوڵمانان وەکو مـەڕیان لێهـات لـە شـەوێکی باراناوی تاریکی زستاندا، لەبەر لە دەستدانی پێغەمبەرەکەیان خوا صلی الله علیـە

٨) هـەموو بەڵگـە مێژوییانـەمان لـە کتـێبی (الإسـلام والقضـیة الفلسـطینیة) خواستۆتەوە (هی دانەر خۆیەتی)، ص ٨٣- ٨٥.

وسلم، وە لەبەر کەمی مارەیانو زۆری دوژمنەکانیان)، هەتا هەندێك لە مسوڵمانان بە پێشەوا ئەبو بەکریان گوت: (ئەی جێنشینی پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم: دەرگاکەت پێوەدە، لە ماڵەکەتدا بێنەوە، پەروەردگاری خۆت بپەرستە هەتا مردن دەتگاتێ).

بەڵام بە پێچەوانەوە ئەبو بەکر خوا لێی ڕازی بێ بێ ئومێدی بەسەریدا زاڵ نەبوو، ڕەشبینی نەیتوانی گەمارۆی بدات، ڕووبەڕوی هەموو ئەو پێشهاتو نارەحەتییانە بوویەوە بەئیمانێکی قووڵ، بە عەزیمەتێکی پتەو، بە گەشبینیەکی مەزنەوە، ئەوە کە قسەیەکی فەرمووە تا دونیا مابێ ئەو قسەیەی نامرێ لە نێو ئەو هەموو زەحمەتیو تاریکییەوە فەرمووی: (**أَينقص الدِّين وأَنا حَيٌّ؟**) واتە: دین بەرەو کورتییو لەناوچوون بڕواو منیش زیندووبم؟

ئەوەتا هەر ئەبو بەکرە خوا لێی ڕازی بێ لەو بارودۆخە شلۆقەدا کاتێ عومەری کوڕی خەتتاب دێتە لایو سەرکۆنەی دەکات لەسەر بڕیاردانی شەڕ دژی ئەوانەی کە ڕەتیان کردەوە زەکات بدەن، بە عومەر خوا لێی ڕازی بێ دەڵێ: (عومەر! ئەوە چیتە، بێدەنگبە، داوای سەرخستنت لێ دەکەم، تۆش بە حەجاڵەتی دێیتە لام؟ تۆیەك بە زەبری بووی لە جاهیلیەتو بێ دەستی لە ئیسلام؟ سوێند بە خوا تا شمشێر لەدەستم بێ جیهادیان لەگەڵ دەکەن، سوێند بە خوا جەنگ لەگەڵ ئەوانەدا دەکەم کە جیاوازی دەکەن لەنێوان نوێژو زەکات، سوێند بە خوا ئەگەر ڕێگریم لێ بکەن بە پێدانی ئەو گوریسەی کە بەملی ئاژەڵەکانیان وە دەکەن کە لە سەردەمی پێغەمبەری خوادا داویانە، لەسەر ئەوە جەنگیان لەگەڵ دەکەم).

عومەر خوا لێی ڕاوی بێ گوتی: (ئەمە شتێك نەبوو جگە لەوەی وای دەبینم خـوای پەروەردگار دڵی ئەبو بەکری خوا لێی ڕازی بێ کردەوە بۆ ئەم جەنگە، زانیم کە ئـەو لەسەر حەقە).

هەر ئەبو بەکر بوو خوا لێی ڕازی بێ لەو بارودۆخە دژوارەدا سوپای ئوسامەی بەڕێ کرد، بەو کەسانەشی گوت کە بەرهەڵستی ئەو کارەی ئەویان کرد: (سـوێند بـەوەی گیانی ئەبو بەکری بە دەستە، ئەگەر بزانم بەم کارە دێوو درنج دەمڕفێنن ئـەم کـارە هەر دەکەم، وەك چۆن پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم بەر لە وەفـاتی بڕیـاری بەڕێ کردنی سوپاکەیدا، ئەگەر ئەم شارە کەسی تێـدا نـەمێنێ جگـە لـە خـۆم بـە تەنیا بکەوم هەر دەیکەم، گرێیەك ناکەمەوە پێغەمبەری خوا گرێی دابێ).

بەردەوام ئەبو بـەکر خـوا لێـی ڕازی بـێ پلانـی دەکێشـا، تێدەکۆشـا، نوێنـەرانی دەناردن، شەونخونیی دەکرد لە پێناو بەرژەوەنـدی خەڵکەکـەی، تـا ئـەوەبوو تـوانی بەسەر هەموو ئەو زەحمەتیانەدا زاڵ بـێ، بەسـەر هـەموو ئەوانـەدا سـەرکەوێ کـە پیلانیان بۆ مـسوڵمانان دەکێشا، فیتنەو ئاژاوەیان دەنایـەوە، وە سـەرکەوت بەسـەر هەڵگەڕاوەکان، وە بەسەر ئەو کەسانەدا کە بانگەشەی پێغەمبەرایەتیان دەکـرد، وە ئەوانەی کە قەدەغەی زەکاتیان دەکرد، وە ئەوانەشی کە نوێژیان بە تاڵ کـردەوە، وە تـوانی شـکۆ بـۆ مـسـوڵمانان بگەڕێنێتـەوە، وە تـوانی ئومێـد بـۆ بـێ ئومێـدان بگەڕێنێتەوە، وە دەوڵەت بۆ ئیسـلام بژێنێتـەوە، وە هەیبـەتو ڕێـز بـۆ خیلافـەی ڕاشیدین بێنێتەوە.

پیاوە گەورەکانو ئیمان پتەوەکان ئاوایان کردوە!!

ب- پاش ئەوەی هەندێ لە مسوڵمانانو غـەیری مـسـوڵمانانیش گومانیـان هـەبوو لەوەی جارێکی تر مـسوڵمانان بتوانن مزگـەوتی ئەقصـا لـە ژێـر دەسـەڵاتی خـاچ

پەرستان دەربهێنرێتەوە، خاچ پەرستان ئەو کاتە توانیبویان زۆربەی خاکی مسولمانان بخەنە ژێر دەستی خۆیانو داگیری بکەن، وە داگیر کردنی مزگەوتی ئەقصا بۆ ماوەی سەدەیەك، ئەمە وای لە زۆرێك لە مسولمانان کردبوو بە شێوەیەك بێ ئومێد بن بلێن: هیچ ئومێدێكو هیوایەك نیە بۆ سەرکەوتنی مسولمانان بەسەر خاچ پەرستان، لە بەرانبەردا خەلکانی دیکە هەبوون بۆچوونیان وابوو حەتمەن رۆژێك دێ ئازاد بکرێ، ئەوە بوو لەسەر دەستنی پالەوانی خاوەن غیرەت (صلاح الدین) لە شەری (حطین)ی یەکلاکەرەوەدا توانی مزگەوتی خۆشەویستی ئەقصا رزگار بکات، پاش ئەوە مسولمانان بوونە خاوەنی سیادەو هێزو شکۆو خاوەن کیانی خۆیان.

پیاوە گەورەکانو ئیمان پتەوەکان ئاوایان کردووە!!

ج- هەندێ گومانیان وا دەبرد ئەگەر مسولمانان هەلسوراوێكو خەم خۆرێکیان هەبووایە مەغۆلو تەتەرەکان بەم شێوە وەحشیگەرییە نەیاندەتوانی خاكو خەلکی مسولمانان لەو پەری بۆ ئەوپەری وێرانو خاپوور بکەنو مالیان بەتالان ببەن، تا ئەو رادەیەی دەگوترێ هۆلاکۆ لە هێسکەپەیکەری لاشەی مسولمانان هەرەمی بەرزو چیای پتەوی لێ درووست کرد، مێژونووس (إبن الأثیر) دەربارەی سەختی ئەو رۆژانە دەلێ: (ماوەی چەند سالێك مامەوە نەمتوانی ئەو رووداوە گەورەیە بنووسمەوە، لەبەر گەورەییەکەی، رقم لەباس کردنی بوو، پێیەکم لەپێش بوو یەکێکم لە پاش دوو دلّ بووم لە نووسینەوەی ئەو مێژووە تالە، ئەوە بۆ کێ ئاسانە بتوانێ بەدەستەکانی خۆی لە ناو بردنی ئیسلامو مسولمانان بنووسێتەوە، کێیە

ئەوە باس کردنی ئەوەی لا ئاسان بێ؟ خۆزگە دایکم منی نەبووایە!! خۆزگە بەر لەوە بمردمایەو لە بیرکرابام!!)[٩].

کێ دەیزانیو گومانی دەبرد ڕۆژێك دێتە پێش وولاتی مسولمانان پاش ئەو ڕۆژە سەختو دژوارانە لەسەر دەستی پاڵەوان (مقدام) (قطز) ئازاد دەکرێ، لە جەنگی (عین جالوت)، مسولمانان عیززەتو سەربەرزییەکی ئەوتۆیان بۆ گەڕایەوە ئەوە دوای ئەوە شانازیی پێوە بکەن.

پیاوە گەورەکانو ئیمان پتەوەکان ئاوایان کردووە!!

ئەم سێ کارەساتە گەورەیە کە لە سێ چەرخی جیاواز ڕوویانداوە، وە شۆڕشەکانی دیکەی ئوممەتی ئیسلامی دوای لە پاش ئەو سێ ڕووداوە، خۆی لە خاڵێکدا دەبینێتەوە، ئەویش بریتییە لە بوونی سەرکردەوەیەکی ئیماندارە، خاوەن عەقیدەیەکی ڕۆچوو، خاوەن ئیمانێکی پتەو بێ بەو پەیمانەی خوای گەورە دەربارەی سەرخستنی مسولمانانو بەرەو پێش بردنی ئیسلامو گێڕانەوەی هێزو دەسەڵات بۆی، سەرکردەیەك زۆر دەستی گرتبێ بە ڕێنماییەکانی ئیسلام، وە زۆر دەستگربێ بە ئادابو ڕەوشتە جوانەکانی ئیسلام، خۆی داماڵیبێ لە هەموو خۆویستیەك، وە سەکردەیەك بێ دوور بێ لە دەمارگیری نەزانیی، وە بجەنگن بە شمشێرەکەی پێغەمبەری خوا صلی الله علیە وسلم، ئەگەر ئەو جۆرە سەرکردەیە لەنێو مسولمانان هەبێ، ئەوە شایستەی سەرخستنی خوایی دەبن، وە شایستەی پاڵپشتیەك دەبن لەخواوە کە عادەتی پێوە نەگیرابێ، وە خوای پەروەردگار

---

٩) (الكامل) لإبن الأثير، سەیری ئەو ئابڕوچوونە بکە کە مەغۆل دژی مسولمانان ئەنجامی دا.

موعجیزەیان بۆ دێنێتــه دی، ئــەوەتا دەفــەرموێ: ﴿ ...أُوْلَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾المجادلــة، وە دەفـــەرموێ: ﴿ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿١٧٣﴾ ﴾ الصافات، واته: دیاریشه هەر سەربازانی ئێمه سەردەکەون.

گەشبین بوون بە سەرکەوتنی دینی خوا ســەرەتای ســەرکەوتنە، هێــزی مەعنــەویی هەر ئوممەتێك گەنجەکانی پاڵ پێوە دەنێ بۆ بەدەستهێنانی ســەرکەوتنی زیــاتر، لــه هــەموو کــاتو شــوێنێکدا، وە خــوای گــەورەش لەگــەڵ پارێزکــارانو نیازپاکــانو تێکۆشەران دایە، ئەوانەی فەرمان بەشــتە پەســەندەکان دەکــەنو ڕێگریــی لــه شــتە ناپەسندو خراپەکان دەکەن، وە ئەوانەی ســنوورەکانی خــوا دەپــارێزن، ﴿ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُواْ فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ ﴾القصــص. واته: وە ئێمه دەمانەوێ (بە چاکەی خۆمان) منەت بنێین بەســەر ئەوانەی کە لاوازو ژێر دەست کرابوون، لە وڵاتی (مصر)دا، وە بیانکەینــه پێشــەواو بیانکەینه میرات گران (ی کەلەپوری فیرعەونو شوێنکەوتووانی).

*** پێغەمبەری خواش صلی الله علیه وسلم مــوژدەی عیــززەتو ڕێــزی بــه ئۆممەتی ئیسلام داوە:**

- پێغەمبەی خوا صلی الله علیه وسلم دەفــەرموێ: {**لا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ**} أَخْرَجَهُ أَحْمَد بــرقم (١٨٨٠٤). بــەردەوام تائیفەیــەك لــه ئوممەتەکەم دیارن لەسەر هەق، لــه ڕیوایەتێکــدا هــاتووە: {**لَنْ يَبْرَحَ هَذَا الدِّينُ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عِصَابَةٌ مِنْ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ**} أَخْرَجَــهُ مُسْلِم برقم: (١٩٢٢)، وَابْنُ حِبَّان برقم: (٦٨٣٧). واته: ئەم دینه بــەردەوام لەســەر

پێی خۆی دەوەستێ، کۆمەڵێك لە مسوڵمانان شەڕو کوشتاری لـە پێنـاودا دەکـەن، تا ڕۆژی قیامەت.

ئەم فەرمایشتانە بەڵگەیەکی یەکلاکەرەوەن لەسەر بوونی کۆمەڵێك لـە ئیمانـداران لەسەر هەق، تا هاتنی ڕۆژی دوایـی، وە ئـەو کۆمەڵـەو تایەفەیـەش بـەردەوام لـە ململانێدان لەگەڵ باتیڵ، ئەگەر ڕۆژێـك لـە ڕۆژان نـووری هـەق شـاررایەوە، هـیچ گومانت نەبێ ڕۆژێکی دی ڕووناك دەبێتـەوەو دووبـارە سـەرهەڵدەداتەوە، لـە نێـو تاریکاییەکانی بێ ئومێدییدا ڕووناکی ئومێدو هیوا دەدرەوشێتەوە.

- هەروەها لە فەرموودەیەکی دیکەدا دەفـەرموێ: {(**لاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ، وَلِعَدُوهِم قَاهِرِين، لا يَضُرهُم مَن جابَهَهُم، ولا ما أصابَهُم، مِنَ البَلاءِ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْر الله، وَهُمْ كَذَلِك) قَالُوا: يَا رَسُولَ الله: وَأَيْنَ هُمْ؟ قَالَ: (بَيْت المَقْدس)**} أَخْرَجَهُ البُخَارِي برقم (٣٦٤١).

ئەمە موژدەیەکە لەلایەن پێغەمبەری خـواوە صـلی الله علیـه وسـلم کـە ئیسـلام هەردەبێ حوکم بکات، وە خـاکی مزگـەتی ئەقاصـا هـەر دەبـێ ئـازاد بکـرێ، وە سەبەزیو شکۆمەندی هەر دەبێ بگەڕێتەوە بۆ مسوڵمانان.

- ئەبی قەبیلە دەڵێ: ئێمە لەلای عەبدوڵلای کوڕی عەمڕی کوڕی عـاص دابـووین، پرسـیار کـرا کامــە لــەم دوو شــارە زووتــر فــەتح دەکـرێ: قوستــەنتینیە یــاخود ڕۆمیی[١٠]؟ عەبدوڵلا داوای سندوقێکی کـرد بـۆی بێـنن، نووسـراوێکی تێـدا بـوو دەری هێنا، پاشان گوتی: لەو کاتەی ئێمـە لـەدەوری پێغەمبـەری خـوا صـلی الله

---

١٠) قوستـەنتینیە: بیزەنتیە، یاخود (إستنبول)ی ئێسـتا، وەڕۆمییـە: بریتیە لە ڕۆما پایتەختی ئێستای ئیتاڵیایە.

علیه وسلم بووین ئەو پرسارەمان نووسیەوە کـاتێ لـە پێغەمبـەری خـوا صـلی الله علیه وسلم کرا کامە شار بەر لە هەموویان فەتح دەکرێ؟ فەرمووی: شـاری هرقـلێ، واتە: قوستەنتینیە)[١١].

فەتحی یەکـەم هاتـە دی لەسـەر دەسـتی سـوڵتان (موحەممـەد فـاتیح)ی عوسمـانی ڕەحمـەتی خـوای لـێبێ، سـاڵی (١٤٥٣)ز، واتـە: (٨٠٠) سـاڵ پـاش هەواڵەکـەی پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم، فەتحی دووەمـیش هـەر دەبـێ بێتـە دی بـە ئیزنی خوای بەرزو مەزن، پرسیار دەکەن ئەمە کـەی؟ تـۆ بڵـێ: بـەڵکو ئەمـە زۆر نزیك بێ؟!!

- هەروەها لە فەرمایشتێکی دیکەدا هاتووە: {تَكُونُ النُّبُوَّةُ فِيكُمْ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ تَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا ثُمَّ تَكُونُ خِلافَةٌ عَلَى مِنْهَاجِ النُّبُوَّةِ فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ تَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَرْفَعَهَا ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَاضًّا فَيَكُونُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا جَبْرِيَّةً فَتَكُونُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ تَكُونَ ثُمَّ يَرْفَعُهَا إِذَا شَاءَ أَنْ يَرْفَعَهَا ثُمَّ تَكُونُ خِلافَةً عَلَى مِنْهَاجِ النُّبُوَّةِ} أَخْرَجَهُ أَحْمَد بـرقم (٢٧٣)، تعليق شعيب الأرنؤوط: إسناده حسن.

واتە: پێغەمبەرایەتی لە نێوتان دەمێنێتـەوە ئەوەنـدەی خـوا حـەز بکـات، پاشـان بـەرزی دەکاتـەوە، پاشـان جێنشـینیی (خەلافـەت) پەیـدا دەبـێ لەسـەر ڕێبـازی پێغەمبەر، ئەویش دەمێنێتەوە لە نێوتان ئەوەندەی خوا حەز بکات، پاشان ئـەویش بەرز دەبێـتەوە، پاشان پادشایەتی دێ و ئەویش لە نێوتاندا دەمێنێتـەوە ئەوەنـدەی

---

١١) سنن الدارمي (١/ ٩٢).

خوا بیەوێ، پاشان دەبێتە حوکمی خۆسەپێن، ئەویش دەمێنێتەوە ئەوەندەی خوا بیەوێ، پاشان بەرزی دەکاتەوە لەو کاتەی کە خوا بەخۆی دەیەوێ، لە کۆتایی دا دەبێتەوە بە خەلافەتی لەسەر ڕێبازو بەرنامەی پێغەمبەرایەتی.

ئەوەی کە تا ئێستا بووە لەو زنجیرە مێژووەدا، پادشایەتی کۆتایی هات بە کۆتایی هاتنی دەوڵەتی عوسمانی، ئێستا کاتی حوکمی خۆسەپێنییە، بەوە دەزانین کە حوکمی خۆسەپێنە دەبینین دێنە سەر دەسەلآت بێ گەڕانەوە بۆ خەڵك، ئیرادەی میللەت داگیر دەکەن، حوکمی دیکتاتۆری لەسەرەتادا لە تورکیا لەلایەن ئەتاتورك سەری هەڵدا، پاش ئەو لە هەموو شوێنەکان بە دوای ئەودا هاتن، بەلآم ئەو بەڵگانەی باسی هەڵسانەوەی ئیسلامان بۆ دەکەن موژدەیەکن بۆ ئێمە کە ئەو حوکمە هەرگیز بەردەوام نابێ، دەبێ ئەو ڕۆژە بێ حوکمڕانییەك درووست بێ لەسەر ئەو مەنهەجە بێ کە پێغەمبەری خوا لەسەری بووە، هاتنی ئەمەش ئینشائەڵلآ نزیکە.

من زۆر گەشبینم بەوەی کە ئەمە هەر دێتە دی لەسەر دەستی بانگخوازان، بە یارمەتی خوا، وە بە هیممەتی گەنجانمان، بە تێکۆشانی زانایان، بە بەخشینی دەوڵەمەندان.

- هەروەها لە موژدەیەکی دیکەی پێغەمبەردا صلی الله علیه وسلم هاتووە: {**لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلَهُمْ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِئَ الْيَهُودِيُّ وَرَاءَ الْحَجَرِ أَوْ الشَّجَرَةِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلاَّ الْغَرْقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ الْيَهُودِ**} أَخْرَجَهُ البُخَارِي برقم (٢٩٢٩).

واته: قیامەت نایێ تا مسوڵمانان لەگەڵ یەهودیەکان شەڕ نەکەن، یەهودی خۆی دەشارێتەوە لەپشتی دارێك یان بەردێك، ئەو دارە یاخود ئەو بەردە دەڵێ: ئەو مسوڵمان ئەوە یەهودیە لە پشتم وەرە بیکوژە، تەنها داری غەرقەد نەبێ، ئەو لە داری یەهودە.

پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم لەم فەرموودەیەدا هەواڵی ئەوەمان پێدەدا یەهود لە کاتێك لە کاتەکان دەگەنە ئەوپەڕی هێزو کۆنتڕۆڵ کردن، وە ئەوان لە یەك شوێندا کۆ دەبنەوە، پاشان مسوڵمانان زاڵ دەبن بەسەریاندا، هەموو شتێك بانگی مسوڵمان دەکات بەرد بێ یاخود دار.

ئەوەتا ئێستا ئەوان لە شوێنێکدا کۆ کراونەتەوە کە خاکی فەڵەستینە، بە ئیزنی خوا تێچوونیان لەسەر دەستی مسوڵمانانی ڕاستگۆو کڕنووش بەرو سوجدە بەر دەبێ، مسوڵمانانێك کە فەرمانـدەرن بە کاری پەسەندو ڕێگریکارن لە کاری ناپەسەند، وە پارێزگارن لە سنوورەکانی خوا.

ئەو ئیعجازەی لەم فەرموودانەدایە وەك چۆن بەشی یەکەمی دەربارەی کۆبوونەوەی یەهود لە خاکی فەڵەستیندا هاتۆتە دی، بە ئیزنی خوا بەشی دووەمی فەرموودەکەش هەر دێتە دی.

بە کورتییەکەی ئەوەی پێشتر باسمان کرد:

براو خوشکی بانگخواز ئەگەر ڕەشبینیو بێ ئومێدی لە دینی خوادا حەرام بێ، وە ئەگەر مێژوو پێمان بڵێ ئوممەتانی ژێر دەستەو لاواز لەو پەڕی بێ دەسەڵاتیان ڕاپەڕینیان کردوە، وە ئەگەر پێغەمبەری خوا صلی الله علیه وسلم موژدەمان بداتێ بەوەی ئوممەتی ئیسلام سەرەڕای تووش بوونی بە بێ هێزیو پارچە پارچە بوونی بەڵام دەگاتەوە بەو پەڕی شکۆو ڕێزو سەربەرزی.

ئەگەر کارەکان بەم شێوەیەن بۆچی خەڵکی خۆیان بە بێ ئومێدیو ڕەش بینی داپۆشیوە؟

ئەگەر کارەکە بەم شێوەیەیە بۆچی ژمارەیەکی زۆر لە مسوڵمانان تووشی ترسو بێ هەڵوێستیو بوونە؟

پێویستە لەسەر تۆ براو خوشکی بانگخواز ئەو ڕێگەیە بۆ خەڵك ڕاست بکەیتەوە، وە گیانی عەزیمەتو زیرەکیو گەشبینی لە نێو مسوڵمانان بچێنی، بەڵکو مسوڵمانان هۆشیار ببنەوە، بۆ بینا کردنی عیززەتو، بەرپا کردنی وەحدەتو، هێنانەدیو درووست کردنی قەوارەیەك بۆ خۆیان، ئەو کاتە مسوڵمانان دڵخۆش دەبن بە سەرکەوتنی خوایی، وە خوای خاوەن عیززەتیش هەر کەسێكو کۆمەڵێکی بیەوێ سەری دەخات.

کۆتایی

لە کۆتاییدا گرنگترین ئەو سیفاتە دەروونیانەتان بیر دێنمەوە کە پێویستە بۆ هەر کەسێك کە کاری بانگخوازی دەکات، خۆی پێ بڕازێنێتەوە.

* **بە هۆی ئیمانی پتەوی بە خوا:** دەتوانێ خۆی بە ئازایەتی‌و ڕێزو هەست کردن بە چاودێریی خوا بڕازێنێتەوە، وە دەروونی خۆی ئامادە بکات بۆ شەهید بوون‌و گەیشتن بە بەهەشت.

* **وە بە هۆی نیاز پاکیی (ئیخلاص)ەوە:** بەرز دەبێتەوە بەسەر بەرژەوەندیی‌و مەبەستی دیکەی غەیری خوا، وە بە هۆی ئیخلاصەوە کارەکانیان دەبێتە تەنها بۆ خوا.

* **وە بە هۆی جورئەت‌و چاو نەترسییەوە:** لە هەر شوێنێك بن حەقبێژ دەبن، لەبەر خواش لە لۆمەی لۆمەکاران ناترسن.

* **وە بەهۆی ئارام گرتنەوە:** خۆیان دەگرن لەسەر بەلاّو موصیبەت‌و پێشهاتە نەخوازراوەکان.

* **وە بەهۆی گەشبینی‌و ئومێدەوە:** بۆ مەیدانی بانگخوازی‌و تێکۆشان دەچن بە زەردەخەنەی ئومێدەوە، وە بە دەروونێکی خاوەن عیززەتەوە، بێ ئەوەی ڕەش بینی بتوانێ بەسەریاندا زالّ بێ.

مسولّمانان چەندە پێویستیان بە بانگخوازانێکە خۆیان ڕازاندبێتەوە:

بە ئیمانێکی قوولّ‌و ڕۆچوو، بێ ئەملاو ئەولا کردن‌و سارد بوونەوە.

وە بە جورئەت‌و چاونەترسییەك حەقبێژێك بن ترس‌و دلّەڕاوکێ نەناسن.

وە بە ئارام گرتنێکی بەردەوام کە بێ تاقەتیو ماندوبوون نەناسێ.
وە بە ئومێدێکی پڕ لە زەردەخەنەوە کە هەرگیز ڕەش بینیو بێ ئومێدیو گەڕانەوە بۆ دواوە نەناسێ.
لە حەقیقەتدا ئەم پێنج سیفاتە دەروونیە لە تایبەتمەندی پیاوانێکە کە ڕاستگۆن لەگەڵ ئەو پەیمانەی بە خوایان داوە، وە لە سیفاتە جیاکەرەوەکانی ئەو بانگخوازانەیە کە بۆ گەیاندنی حەق لە لۆمەی لۆمەکاران ناترسن، وە لە گەیاندنی دینی خوادا لە غەیری خوا لە هیچ کەسی دیکە ناترسن، چونکە بنچینەی ئیمانو باوەڕ بوونی دلێکی زیرەکە، وە بنچینەی ئیخلاص دلێکی پاکە، وە بنچینەی جورئەتو چاونەترسیی بوونی هەستو شعورێکی بەهێزە، وە بنچینەی ئارام گرتن بوونی ئیرادەیەکی تاقەت پڕوکێنە، وە بنچینەی گەشبینیو ئومێدیش بوونی دەروونێکی خاوەن ئومێدە..
وە بوونی ئەو سیفەتانە بە هێزێکی زۆرەوە لە گەنجانێکی بانگخوازی ئیماندار نەبێ کۆنابێتەوە، ئەوانەی ئیمانیان هێناوە بە پەروەردگاریان، وە شانازیی بە ئیسلامەتییەکەیان دەکەن، لە پێناو بانگەوازییەکەیان دەردەچن، خوای پەروەردگاریش لەسەر دەستی ئەوان خێرو خۆشی فەراهەم دێنێو، دەبنە جێگەی سوود بۆ ئۆممەتان..
لێرەوە دەبینین بانگخوازانی لای خوا پێشترو ئێستاش لە هەر قۆناغێك لە قۆناغەکانی مێژوو بوونەتە کۆڵەکەی ڕاپەڕینی ئۆممەتی ئیسلامیی، وە نهێنی هێزو پێزی ئەو ئۆممەتەن، وە بوونەتە سەرچاوەی شانازییو ڕێز، وە هەڵگری ئاڵای ئەو ئۆممەتە بووینە، وە پێش خەڵکی کەوتوون بۆ سەرکەوتنو گەڕانەوەی ڕێزو پلەو پایە، خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۖ فَبِهُدَىٰهُمُ

أَقْتَدِهْ ... ﴿٩٠﴾ الأنعام، واته: ئەوانە کەسانێك بوون خـوا ڕێنمـونیی کـردن دەی پەیڕەوی ڕێگەو ڕێبازی ئەوان بکە.

لەسەر بانگخوازان پێویستە ئەگەر بیانەوێ ئۆمەتی ئیسلام بوونێکی سـەربەرزانەی هەبێ، سەنگو قورسایی هەبێ، ڕێزو پێـزی هـەبێ، قەوارەیـەکی بـەهێزی هـەبێ، دەبێ زۆر بەباشی دەرك بە بەرپرسـیارێتیی بکـەن، وە ئـەو سـیفاته دەروونیانـەش بناسنو بزانن کە پێویستە پێی وەصف بکرێن، وە خوای بەرزو بالادەست دەسـەلاتی بەسەر هەر شتێکدا دەشکێ کە فەرمانی پێکـردوە، بـەلام زۆربـەی خـەلکی ئەمـە نازانن.

نێوەڕۆك لاپەڕە